

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Vávrová

**Testamentární volnost zůstavitele
ve vztahu k závěti**

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Testamentární volnost zůstavitele ve vztahu k závěti“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. 6. 2014

.....

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Pavlu Petrovi, Ph.D. LL.M. za cenné rady a podněty, které mi během jejího psaní poskytl. Děkuji také za vždy ochotně poskytnutou pomoc a věnovaný čas.

Seznam zkratek

LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 14. 6. 2012
SOZ	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění k 25. 10. 1950
OZO	Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., obecný občanský zákoník ve znění k 1. 1. 1904
POZ	Zákon ze dne 23. 5. 1964, občanský zákoník polský, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Obecně k testamentární volnosti zůstavitele	10
2.1	Testamentární volnost v minulých právních úpravách	12
2.2	Projevy testamentární volnosti v NOZ	13
3	Závěť	16
3.1	Požizovací způsobilost zůstavitele	17
3.2	Osobní jednání zůstavitele	20
3.3	Výklad projevu vůle zůstavitele	20
4	Obsah závěti	23
4.1	Určení dědiců	23
4.2	Rozdělení pozůstalosti	24
4.3	Vedlejší doložky v závěti.....	24
4.3.1	Zakázané vedlejší doložky.....	27
4.3.2	Podmínky a doložení času	28
4.3.3	Příkazy	30
4.4	Správce pozůstalosti a vykonavatel závěti.....	31
4.4.1	Správce pozůstalosti	32
4.4.2	Vykonavatel závěti	33
4.5	Dědická substituce	34
4.5.1	Obecné náhradnictví	36
4.5.2	Svěřenské nástupnictví	37
5	Forma závěti	40
5.1	Holografická závěť	42
5.2	Alografická závěť	42
5.2.1	Podpis a datum v závěti.....	43
5.3	Veřejná závěť.....	44

5.4	Privilegovaná závěť	45
5.5	Závěť pořízená ve zdravotnickém nebo sociálním zařízení.....	48
6	Zrušení závěti	50
6.1	Odvolání a zničení závěti.....	50
6.2	Pořízení nové závěti.....	51
6.3	Obživení závěti.....	52
7	Testamentární volnost v polském dědickém právu	54
8	Závěr.....	57
	Seznam použitých zdrojů.....	61
	Shrnutí a klíčová slova	66

1 Úvod

Jako téma mé diplomové práce jsem si vybrala Testamentární volnost zůstavitele ve vztahu k závěti. Ve srovnání s jinými právními odvětvími občanského práva považuji odvětví dědického práva za velmi zajímavé. Jedním z důvodů rozpoutání mé zvědavosti je skutečnost, že jsem o této problematice slyšela hovořit JUDr. Václava Bednáře, Ph.D. v rámci jedné z přednášek na naší akademické půdě. Naprosto otevřeně právní úpravu dědického práva kritizoval a projevoval zklamání nad skutečností, že se náš OZ zabývá oblastí dědického práva velmi stroze oproti jiným občanským zákoníkům evropských zemí. V rámci své přednášky také Bednář velice barvitě líčil, jak hluboce dokázala komunistická ideologie zasáhnout právní úpravu dědického práva a jak tato téměř totožná úprava přetrvala bez povšimnutí i dvacet let po svržení komunistického režimu. Další důvod, proč jsem se o toto téma chtěla zajímat více do hloubky, přišel z podnětu mých přátel, kteří se velice často zajímali o to, jaký majetek získají, když ten či onen příbuzný zemře. Nemohla jsem si přitom nevšimnout, že se o možné nároky na majetek zemřelého zajímali především ti potencionální dědicové, kteří neudržovali příliš dobré příbuzenské či obdobné vztahy. Začala jsem tedy přemýšlet, kdo bude hájit zájmy zemřelého, který již sám za sebe nebude moci bojovat. Z tohoto důvodu jakmile začal platit NOZ obsahující samozřejmě také novou právní úpravu dědického práva, ihned mě zachvátila zvědavost, zda došlo k nějakým zásadním změnám ohledně postavení či práv zůstavitele a pokud ano, tak zda je tato změna zůstaviteli prospěšná, anebo mu naopak škodí a vyzdvihuje spíše zájmy pozůstalých osob. Z těchto a mnoha dalších důvodů jsem věděla, že se tomuto tématu chci věnovat.

Abychom se však vůbec mohli zabývat testamentární volností zůstavitele, musí se uskutečnit jedna z nejsmutnějších událostí v lidském životě. Zůstavitel musí zemřít. Přestože jde o událost spojenou s hlubokými emocemi a zármutkem, měli bychom se v takových chvílích soustředit spíše na otázku, zda bychom mohli pro zesnulého ještě něco udělat. Myslím si, že by ústřední postavou dědického práva měla být právě osoba zůstavitele a zásadním tématem dědického práva by měla být jeho svoboda, možnosti a oprávnění. Důvod je jednoduchý. Každý člověk dospěje ve svém životě do té fáze, kdy si položí otázku, co se bude dít po jeho smrti? Kdo se postará o jeho milované? Co se stane s jeho majetkem? Získá prospěch z jeho smrti i ten či onen nenáviděný příbuzný? Jestliže při pokládání těchto otázek bude mít člověk povědomí o tom, že právní řád nabízí a garantuje rozsáhlé možnosti a způsoby, jak dopředu zodpovědět na tyto otázky, pak nejenže se v tomto směru člověk

přestane obávat nejhoršího, ale také bude nepřímo motivován k tomu, aby se během svého života choval ohleduplně k blízkým osobám a hospodárně ke svému majetku.

Cílem mé práce bude zodpovězení otázek, jak široká je dle současné právní úpravy zůstavitelova volnost ve spojitosti se závětí, tedy jaké jsou zůstaviteli poskytovány možnosti a oprávnění, na základě kterých může v závěti upravit své majetkoprávní i jiné vztahy pro případ své smrti tak, jak si jen přeje. Ve své práci poukážu na konkrétní projevy testamentární volnosti a zároveň se pokusím nastínit i omezení, která zůstavitelovu svobodu určitým způsobem ohraničují. A jelikož jsem si vědoma toho, že historické souvislosti mají na současnou právní úpravu značný dopad, zaměřím se také na odlišnosti v rozsahu testamentární volnosti zůstavitele dnes a podle právních úprav účinných v naší minulosti.

Ve své práci stručně nastíním projevy testamentární volnosti v rámci celého dědického práva, přičemž konkrétně se zaměřím pouze na závěť jako jeden z dědických titulů. I když i jiné právní instituty dědického práva považuji za velmi poutavé, k čemuž přispívá i skutečnost, že jsou v současné době nově zakotveny a jsou předmětem častých diskuzí, zaměřila jsem se pouze na problematiku závěti, neboť dle mého názoru tento dědický titul byl a nejspíše ještě nějakou dobu bude jeden z nejužívanějších způsobů posledního pořízení.

K dosažení výše uvedených cílů využiji logické metody zkoumání, analýzy a komparace. Při zpracování mé práce jsem čerpala především z českých zdrojů, a to nejen z odborné literatury zcela nové, ale také z odborné literatury zabývající se ještě donedávna platnou a účinnou právní úpravou. Významným přínosem byla pro mou práci také prvorepubliková literatura, neboť jsem ji využila jako základ pro pochopení nově zavedených institutů a také jako pomocníka při hledání nespočtu projevů testamentární volnosti v nové právní úpravě, ke které není i dnes, půl roku po její účinnosti, dostatek kvalitní odborné literatury. Na druhou stranu výhodou takto čerstvé právní úpravy spatřuji v tom, že různé sborníky či časopisy doslova přetékají odbornými články zabývající se velmi aktuálními a v naší právní úpravě zcela novými tématy a poskytují tak rozličné pohledy na věc. Přestože považuji judikaturu za velmi významný zdroj poznání, který nám pomáhá pochopit smysl právních institutů a následky jejich aplikace, bylo obtížné tento zdroj dostatečně využít s ohledem na skutečnost, že nová judikatura odrážející novou právní úpravu dědického práva dosud neexistuje a starší judikaturu není možné v nyní nových poměrech a situacích aplikovat bez dalšího. Ze zahraničních zdrojů jsem si vybrala polskou odbornou literaturu, neboť tato země je s ohledem na geografické umístění a historické souvislosti velmi podobná té naší.

Obsah mé práce systematicky rozděluji do 8 kapitol s tím, že se v první kapitole věnuji zásadám ústavní úrovně, z nichž je testamentární volnost zůstavitele odvozována. Dále

nastiňují vztah testamentární volnosti k právu vlastnickému a vliv konkrétního pojetí dědického práva na rozsah zůstavitelovy svobody. V ústředních kapitolách se zaměřuji na právní úpravu závěti, a to zejména na pořizovací způsobilost zůstavitele, požadavek osobního jednání zůstavitele a výklad zůstavitelovy vůle. V rámci kapitoly týkající se obsahu závěti popisují možnosti povolání dědiců k dědictví a rozdělení jeho pozůstalosti. Také zkoumám různorodé oprávnění zůstavitele vložit do obsahu závěti jeho přání s využitím vedlejších doložek. Poté blíže specifikuji formy závěti, které jsou dle platné právní úpravy přípustné a ze kterých má zůstavitel na výběr. Následně popisují způsoby zrušení závěti. V poslední kapitole poskytuji stručný pohled do právní úpravy závěti v POZ. V rámci závěru zhodnocuji cíle, které jsem si v úvodu této práce vymezila.

2 Obecně k testamentární volnosti zůstavitele

Pojem testamentární volnosti zůstavitele lze charakterizovat jako určitou míru svobody náležející zůstaviteli, který prostřednictvím svého posledního pořízení realizuje svou svobodnou vůli a určitým způsobem nakládá se svým vlastnictvím pro případ své smrti.

Oprávnění zůstavitele realizovat svobodnou vůli vyplývá ze zásady *autonomie vůle* a zásady *vše je dovoleno, co není zákonem zakázáno*, jenž jsou na ústavní úrovni garantovány v čl. 2 odst. 3 LZPS.¹ Druhá z uvedených zásad se vyznačuje prosazováním maximální svobody určitého subjektu a minimalizací státní ingerence do právní sféry tohoto subjektu. Tato zásada je úzce spjata se zásadou *autonomie vůle*, která představuje svobodu rozhodování jednotlivce.² Takový jednatel se v rámci soukromoprávních vztahů může podle své vůle sám rozhodnout, zda uskuteční či neuskuteční určité právní jednání, kdo bude adresátem takového jednání, pokud se adresát vůbec předpokládá, jaký bude obsah právního jednání a jakou formu bude toto jednání mít.³ Avšak zároveň je tato svoboda limitována povinností respektovat kogentní zákonná ustanovení, od nichž se nelze odchýlit, nejednat v rozporu s dobrými mravy a neporušovat jiná omezení vyplývající z právního řádu nebo omezení faktická.⁴ Lze tedy shrnout, že uplatnění výše uvedených zásad v oblasti dědického práva se projevuje určitou mírou testamentární volnosti, kdy je zůstaviteli věnována svoboda rozhodnout se, zda vůbec učiní své poslední pořízení. Pokud ano, pak se mu nabízejí rozsáhlé možnosti, co pojme do jeho obsahu, a také má na výběr z několika přípustných forem posledního pořízení. Avšak ani svoboda zůstavitele by neměla přerůst v libovůli zůstavitele, a proto i zůstavitel musí respektovat zákonná omezení.⁵

Jelikož zůstavitel v rámci svého posledního pořízení disponuje především se svým majetkem, je testamentární volnost zůstavitele neodmyslitelně spjata s právem vlastnickým.⁶ Rovnost a svoboda vlastnického práva je ústavně zaručena v čl. 11 odst. 1 LZPS, podle kterého má každý člověk právo vlastnit majetek a každé vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.⁷ Jestliže vlastník může za svého života nakládat se svým vlastnictvím podle libosti, neboť jde o jedno z jeho dílčích oprávnění, pak z toho lze přirozeně

¹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. I ÚS 546/2003.

² JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 8.

³ Tamtéž, s. 9.

⁴ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 91-92.

⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 9.

⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2012. s. 37.

⁷ LZPS, čl. 11 odst. 1.

vyvodit, že mu toto právo zůstává i do budoucna po jeho smrti.⁸ Zůstavitel totiž jako vlastník majetku nakládá při pořizování své poslední vůle se svým majetkem a přenechává ho dědicům určeným podle svého uvážení. Proto je právo zůstavitele učinit poslední pořízení o svém majetku považováno za realizaci vlastnického práva po smrti vlastníka.⁹

Jak již bylo uvedeno výše, v obecné rovině soukromého práva je testamentární volnost zůstavitele odvozována ze zásady *autonomie vůle*, zásady *vše je dovoleno, co není zákonem zakázáno*, a je spjata s právem vlastnickým. Dále lze spojitost s testamentární volností na ústavní úrovni nalézt v čl. 11 odst. 1 LZPS, na základě kterého je existence dědění zaručena.¹⁰

Pokud se zaměřím konkrétně na právní odvětví dědického práva, tam je testamentární volnost ovlivněna *zásadami individualizace a familiarizace*. Tyto zásady odpovídají na otázku, do jaké míry může zůstavitel ovlivnit osud svého majetku po své smrti. Bez uplatnění *zásady individualizace* by vůbec žádná testamentární volnost neexistovala, neboť tato zásada prosazuje neomezenou svobodu zůstavitele naložit s majetkem pro případ smrti podle jeho vůle. Až nevyužije-li zůstavitel této svobody, subsidiárně se uplatní zákonná dědická posloupnost. Naopak *zásada familiarizace* prosazuje určité omezení zůstavitelovy volnosti, neboť dle této zásady by se dědicem pozůstalosti měla stát osoba jen v důsledku jejího pokrevního nebo obdobného příbuzenského svazku k zůstaviteli.¹¹

Současné dědické právo je založeno na kompromisu těchto zásad, kdy je připuštěna testamentární volnost zůstavitele, avšak tato volnost je hned v několika směrech omezena. Omezení se především týkají způsobilosti osoby učinit poslední pořízení, povinnosti dodržet obsahové a formální náležitosti posledního pořízení a nutnosti respektovat institut nepominutelných dědiců.¹² Nároky nepominutelných dědiců, jimiž jsou potomci zůstavitele, představují nejhlubší zásah do zůstavitelovy svobody, neboť bez ohledu na to, co zůstavitel ve svém posledním pořízení stanoví, nepominutelní dědicové musí získat z pozůstalosti alespoň tři čtvrtiny zákonného dědického podílu vyplývajícího z rozdělení podle první dědické třídy v zákonné posloupnosti, jde-li o nezletilého potomka zůstavitele, anebo alespoň jednu čtvrtinu zákonného dědického podílu, jde-li o zletilého potomka zůstavitele.¹³

⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1118.

⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 37.

¹⁰ LZPS, čl. 11 odst. 1.

¹¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 259.

¹² SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 38.

¹³ HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 284.

Obecně nahlížím na veškerá zákonná omezení zůstavitelovy svobody spíše kriticky. Naprosto odmítám omezení zůstavitele v jeho svobodě z důvodu nároků nepominutelných dědiců. I přesto, že do této skupiny spadají pouze potomci zůstavitele, nesouhlasím se zákonnou úpravou, podle které by v případě jejich opominutí měli dostat určitý povinný díl z celé pozůstalosti, byť by tento povinný díl byl sebemenší. Z tohoto důvodu bych doporučovala, aby dědické právo bylo postaveno pouze na zásadě *individualizace* a upřednostňovalo tak jediné zájmy zůstavitele, neboť v rámci dědění jde především o zůstavitelovo vlastnictví a o jeho poslední přání. Na druhou stranu považuji požadavek na dodržení formálních a obsahových náležitostí posledního pořízení za zcela správný, i když je tímto způsobem zůstavitel omezen ve své volnosti. Jestliže je totiž účelem dodržení zákonem stanovených náležitostí zabezpečit, aby zůstavitelova poslední vůle byla naplněna zcela podle jeho přání, pak jsou taková omezení v pořádku, protože se tímto zůstavitelova svoboda omezuje pouze pro jeho vlastní dobro, nikoliv ve prospěch dědiců, věřitelů či jiných subjektů odlišných od zůstavitele.

2.1 Testamentární volnost v minulých právních úpravách

Právní úprava obsažená v NOZ jednoznačně prosazuje rozšiřování prostoru pro uplatnění autonomie vůle zůstavitele. Ovšem tak širokou svobodou zůstavitel nedisponoval vždy. Nejvíce se dnešní právní úprava podobá právní úpravě obsažené v **OZO**, neboť OZO představuje spolu s vládním návrhem československého občanského zákoníku z roku 1937 hlavní inspiraci a vzor pro NOZ, a bezpochyby ve velké míře ovlivnil nynější podobu dědického práva.¹⁴ OZO upravil oblast dědického práva velmi precizně, zásadně respektoval poslední vůli zůstavitele a navíc mu poskytoval široký prostor pro realizaci jeho posledních přání.¹⁵

Naopak **SOZ** se od NOZ diametrálně odlišoval, protože jeho cílem bylo potlačit jakoukoliv svobodu zůstavitele. Důvody této změny souvisely s tehdejší politikou uspořádání v zemi, podle kterého se zájem společnosti nadřazoval nad zájem jednotlivce.¹⁶ Důrazně se prosazovala zákonná poslušnost, protože představovala nejjednodušší cestu, jak přesunout soukromé vlastnictví zemřelého do vlastnictví státu. Testamentární volnost

¹⁴ ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 25.

¹⁵ DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2011. s. 496.

¹⁶ KUKLÍK, Jan. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) v československém právu 1918-1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 111.

zůstavitele se omezovala proto, aby se s pozůstalostním majetkem nakládalo hospodářsky účelně v zájmu celé společnosti, respektive v zájmu státní ekonomiky.¹⁷ Instituty podporující testamentární posoupnost a s ní spojenou volnost zůstavitele byly podstatně zjednodušeny,¹⁸ anebo nesly sice stejný název, ale jejich obsah byl zcela změněn.¹⁹

Ve stejném duchu se nesla právní úprava **OZ**, neboť se dále popírala jakákoliv svoboda zůstavitele.²⁰ A jelikož se opět v oblasti dědického práva značně zjednodušovalo, dalo by se říci, že tento zákoník znamenal likvidaci dědického práva.²¹ Až velké novely roku 1991 se snažili změnit dosavadní pojetí dědického práva, avšak stále se dostatečně nerespektovala oprávnění zůstavitele. I po více než dvaceti letech od ukončení doby nesvobody a nadvlády komunismu byly stále zřetelné stopy totalitního práva v naší právní úpravě.²² K tomu Eliáš uvedl, že dědické právo bylo ovládáno ideologickými dogmaty komunismu, že vlastnictví je nutné omezovat a že mrtvý člověk nemá žádnou vůli.²³ Z tohoto důvodu bylo zřejmé, že v oblasti dědického práva musí dojít k podstatným změnám.

2.2 Projevy testamentární volnosti v NOZ

V dnešní právní úpravě není příliš těžké nalézt oblasti dědického práva, ve kterých jsou jasně znatelné projevy zůstavitelovy volnosti. Již ve výčtu zásad dědického práva se testamentární volnost zůstavitele prosazuje prostřednictvím zásady volnosti zůstavitele ve volbě dědice. Za jeden z hlavních projevů rozsáhlé svobody zůstavitele považují skutečnost, že zákon zůstaviteli nabízí na výběr hned z několika **dědických titulů**, na základě kterých dochází k nabývání dědictví. Kromě zákona jsou dědickými tituly také závěť nebo dědická smlouva, souhrnně nazývané jako pořízení pro případ smrti.²⁴ Zákonná posoupnost na základě zákona je v právní úpravě umístěna až následně za právní úpravu testamentární

¹⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 281.

¹⁸ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 105-106.

¹⁹ KUKLÍK, Jan. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) v československém právu 1918-1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 111.

²⁰ ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 27.

²¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posoupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 69.

²² ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 20-21.

²³ ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 634.

²⁴ JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 90.

posloupnosti, čímž zákonodárce dává jasně najevo, že upřednostňuje testamentární posloupnost.²⁵

Právě v rámci testamentární posloupnosti se volnost zůstavitele projevuje nejvíce, neboť zde si zůstavitel může vybrat, zda učiní své poslední pořízení formou závěti či dědické smlouvy.²⁶ **Dědická smlouva** představuje jeden z dědických titulů, na základě kterého zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá smluvní strana to přijímá.²⁷ Z hlediska právní síly je nejsilnějším dědickým titulem dědická smlouva, slabším je závěť a nejslabším zákon. Pokud jde o jejich srovnání z hlediska četnosti výskytu, tak pomineme-li zákonnou posloupnost, dědění ze závěti je nejčastěji využívaným způsobem pro poslední pořízení, neboť umožňuje zůstaviteli naložit s jeho majetkem podle jeho momentální životní situace. Naopak využití dědické smlouvy není tak časté, neboť se jedná o možnost zcela novou v naší právní úpravě.²⁸ Avšak odvažují se tvrdit, že postupem času začnou zůstavitelé využívat i tuto možnost v hojném počtu.

Zůstavitel může pořizovat i prostřednictvím **dovětku**, pro který platí velice podobný právní režim jako pro závěť, ale dovětek není samostatným dědickým titulem.²⁹ Tímto způsobem může zůstavitel činit různá opatření pro případ smrti, zejména zřízení odkazu, zatížení dědice či odkazovníka příkazem nebo omezení podmínkou apod.,³⁰ nikoliv však povolání dědice k dědictví.³¹ Podle Šešiny do kategorie dovětku spadá také povolání osoby, která má na starost rozdělení dědictví mezi dědice, nařízení pododkazu a jakékoliv jiné jednání zůstavitele, jehož výsledkem není určení podílu na pozůstalosti.³²

O budoucím osudu svého majetku může zůstavitel rozhodnout i využitím **odkazu**.³³ Institut odkazu představuje projev vůle zůstavitele, na základě kterého osoba odkazovníka získává právo na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení práva, a to vůči osobě, kterou zůstavitel odkazem obtížil. Nejde však o samostatný dědický titul, ve své podstatě se jedná o pohledávku vůči konkrétnímu dědici.³⁴

²⁵ ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001. s. 199-200.

²⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 39.

²⁷ více v DOBEŠOVÁ, Lenka. Dědická smlouva, aneb „staronový dědický titul“. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 292-298.

²⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 284.

²⁹ JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 93.

³⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 284.

³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 370.

³² ŠEŠINA, Martin. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2012, č. 3, s. 3.

³³ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vydání.

Olomouc: ANAG, 2013. s. 197.

³⁴ JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 92.

Právní úprava nabízí zůstaviteli také možnost bojovat proti nárokům nepominutelných dědiců tím, že je **vydělí**. Zůstavitel je v tomto směru vázán pouze skutečností, že musí být naplněny zákonem stanovené důvody pro vydědění. Tyto důvody jsou oproti minulé právní úpravě určitým způsobem rozšířeny a navíc zůstavitel nemusí konkrétní důvod ve svém prohlášení o vydědění uvádět.³⁵ I když se najdou i nesouhlasné názory na možnost zůstavitele neuvádět důvod vydědění zejména kvůli obavě z budoucích aplikačních problémů,³⁶ zastávám názor, že tato možnost je užitečná, protože ve většině případů je důvod pro vydědění dosti osobní záležitostí a nejlepší povědomí o jeho existenci má právě zůstavitel a osoba vyděděná. Nebylo by proto správné ukládat zůstaviteli povinnost tento důvod zveřejňovat a informovat o tom všechny osoby v rámci dědického řízení.

Dalším projevem testamentární volnosti je možnost zůstavitele vypořádat se s dědicem již za svého života a společně uzavřít **smlouvu o zřeknutí se dědictví**.³⁷ Na základě takové smlouvy se budoucí dědic dopředu zříká svého práva na celé dědictví nebo na jeho povinný díl.³⁸ Podle Pěchy zavedení tohoto institutu do právní úpravy omezí nutnost provádět tzv. zápočty na podíly zákonných dědiců a předejde se tak případným sporům mezi jednotlivými dědici.³⁹ Zároveň se v NOZ v rámci závazkového práva nově objevuje institut **darování na případ smrti**.⁴⁰ Dědické právo obsahuje ještě mnoho dalších institutů, do kterých se testamentární volnost zůstavitele promítá. Zde uvádím pouze takové projevy zůstavitelovy volnosti, které považuji za nejdůležitější a nejvýraznější. Kromě všech výše uvedených oprávnění zůstavitele svědčí o snaze prosadit co nejširší svobodu pro zůstavitele a respektovat jeho vůli také skutečnost, že NOZ obsahuje mnoho zákonných ustanovení zabývajících se výkladovými pravidly pro zjištění skutečné vůle zůstavitele.⁴¹

³⁵ více v KOLMAN, Petr. Vydědění. *Rekodifikace & Praxe*, 2014, roč. 2, č. 3, s. 3.

³⁶ Tamtéž, s. 3-4.

³⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 39.

³⁸ SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 3.

³⁹ PĚCHA, František. K otázce smluvního zřeknutí se dědického práva, pořizování vzájemných závětí a uzavírání dědických smluv. *Ad Notam*, 2001, roč. 7, č. 1, s. 18.

⁴⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 39.

⁴¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 128.

3 Závěť

Za nejsilnější projev testamentární volnosti zůstavitele považují právě možnost učinit poslední pořízení v podobě závěti.⁴² Závěť je jedním z dědických titulů a spadá do skupiny posledních pořízení pro případ smrti.⁴³ S jistotou se dá říci, že jde o nejběžnější formu posledního pořízení.⁴⁴ Lze ji charakterizovat jako jednostranný, formální, odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti.⁴⁵ Je možné ji definovat také jako právní jednání jedné osoby, kterým přinejmenším jedné osobě zůstavuje alespoň část svého jmění.⁴⁶

V souvislosti se závětí se zůstavitelova testamentární volnost projevuje nejen v jeho svobodě v závěti určit, kdo bude jeho dědicem, ale také může zůstavitel stanovit podíly závětním dědicům, vyslovit podmínky či příkazy, za kterých je možné dědictví získat, určit náhradní osobu, které případně dědictví v případě, kdy jiný dědic z určitých důvodů dědictví nenabude, a vyjádřit téměř jakékoliv jiné požadavky či přání, které musí být respektovány.

S touto zůstavitelovou svobodou jsou však neodmyslitelně spjata jistá omezení, kterými zákon koriguje právní jednání zůstavitele a do určité míry je tak omezena jeho volnost. Jestliže je závěť právním jednáním, vztahují se na ni omezení v podobě povinnosti vyhovět obecným požadavkům kladených na právní jednání dle části první NOZ,⁴⁷ které zahrnují především zákaz obsahem nebo účelem závěti odporovat zákonu, zákon obcházet nebo se přičít dobrým mravům.⁴⁸ Kromě povinnosti zůstavitele projevit srozumitelně a určitě jeho pravou, svobodou a vážnou vůli prostou omylu,⁴⁹ musí dodržet také zvláštní požadavky kladené na závěť, neboť jde o velmi specifický jednostranný právní úkon, jehož právní následky nastanou až v době, kdy autor závěti nebude mezi živými a nebude moci podat bližší vysvětlení své vůle, a proto bude obtížné dopátrat se, co svým projevem skutečně zamýšlel.⁵⁰ A právě problematice zůstavitelových oprávnění a s tím spojených omezení se budu věnovat v následujících kapitolách.

⁴² V rámci této práce používám k označení závěti také pojem poslední vůle, poslední pořízení nebo testament.

⁴³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 370.

⁴⁴ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 202.

⁴⁵ NOZ, § 1494 a násl.

⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 370.

⁴⁷ Tamtéž, s. 370.

⁴⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 55.

⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 370.

⁵⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 55.

3.1 Pořizovací způsobilost zůstavitele

I přesto, že je současná právní úprava založena na zásadě, že se zůstaviteli poskytuje co nejširší okruh oprávnění, neznamená to, že se v postavení zůstavitele, respektive zatím pořizovatele poslední vůle, může nacházet jakákoliv osoba. Osoba zůstavitele musí disponovat pořizovací způsobilostí,⁵¹ tedy oprávněním pořídit o svém vlastním majetku pro případ své smrti. Příčin, v jejichž důsledku osoby ztratí svou pořizovací způsobilost a tím i možnost projevit svou poslední vůli, je několik a v průběhu vývoje dědického práva se určitým způsobem měnily a přizpůsobovaly tehdejšímu politickému uspořádání.

Za účinnosti **OZO** nemohly platně pořizovat kromě osob prohlášených za marnotratníky také osoby s nedostatkem zdravého rozumu nacházející se ve stavu opilosti, zuřivosti, šílenosti nebo blbosti.⁵² Nicméně částečné zbavení svéprávnosti nebylo na překážku.⁵³ Také mohla poslední vůli pořídit osoba starší 14 let, pokud tak učinila ústně před soudem do protokolu nebo před notářem. Dosáhla-li osoba věku 18 let, mohla testovat bez omezení,⁵⁴ i když se tehdy nabývalo zletilosti až v pozdějším věku.⁵⁵ V tomto směru se současná právní úprava dosti podobá úpravě OZO. Další důvody pro odnětí tohoto oprávnění spočívaly ve specifickém postavení osob.⁵⁶

S přijetím **SOZ** došlo k odstranění některých důvodů pro pořizovací nezpůsobilost (např. prohlášení za marnotratníka či složení řeholní slibu). Ovšem všechny zachované důvody byly zpřísněny, tudíž bylo nutné dodržet náročnější podmínky pro získání postavení zůstavitele. Za nezpůsobilé pořizovat se pokládaly osoby zcela či částečně zbavené svéprávnosti a osoby neschopné pro duševní poruchu postarat se o své věci, aniž by o této skutečnosti bylo vydáno soudní rozhodnutí.⁵⁷ Poslední pořízení však mohly učinit osoby dosahující 15. roku věku. Omezení jejich testamentární svobody se týkalo formy závěti i rozsahu majetku, o kterém se pořizovalo, neboť jim bylo umožněno pořídit pouze ve formě notářského zápisu a jen o majetku, který získaly díky své práci či výdělku, nikoliv o majetku získaného darem či dědictvím, a to bez ohledu na jeho hodnotu.⁵⁸

Jelikož **OZ** spojoval pořizovací způsobilost se svéprávností, důvody pro omezení možnosti platně pořizovat spočívaly v nedostatku věku a duševní poruše, která nebyla jen

⁵¹ NOZ, § 1525 a násl.

⁵² DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 493.

⁵³ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 28.

⁵⁴ TILSCH, Emanuel. *Rakouské právo dědické*. Praha: Všeherd, 1904. s. 41.

⁵⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 14.

⁵⁶ Více v KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všeherd, 1937. s. 17-18.

⁵⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 43.

⁵⁸ Tamtéž, s. 44.

přechodná. Podle OZ mohly platně pořizovat osoby částečně omezené ve svéprávnosti pro duševní poruchu, což bylo oproti SOZ značné uvolnění, avšak mohly tak učinit pouze za podmínky, že jim to duševní porucha neznemožňovala.⁵⁹ Pokud jde o nezletilé osoby, na začátku účinnosti OZ se jim možnost učinit poslední pořízení vůbec nenabízela. Tehdejší soudní praxe usoudila, že závěť a s ní spojené nakládání s majetkem je svou povahou nepřiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých.⁶⁰ Výsada pořídit závěť patřila pouze osobám zletilým, tedy dosahujícím věku 18 let nebo 16 let s tím, že uzavřeli manželství.⁶¹ Průlom nastal až novelizací OZ v roce 1991, neboť již mohl učinit poslední pořízení i nezletilý starší 15 let, a to sice pouze ve formě notářského zápisu, avšak ohledně celého majetku a bez ohledu na způsob jeho získání.⁶²

Podle dnešní právní úpravy je osoba způsobilá pořizovat, jestliže je **plně svéprávná**.⁶³ Plnou svéprávnost člověk získává zletilostí, která se nabývá dosažením věku 18 let, uzavřením manželství před dosažením 18 let, anebo přiznáním svéprávnosti.⁶⁴ Z tohoto pravidla jsou však připuštěny výjimky ve snaze rozšířit okruh osob, kterým by bylo umožněno platně pořídit závěť. Takže i osobám, které nedisponují plnou svéprávností, je umožněno učinit poslední pořízení. Nicméně pro ně platí zvláštní podmínky, které jsou o něco přísnější a ve větší míře omezují jejich svobodu nakládat se svým vlastnictvím.

Předně mohou učinit poslední pořízení ještě před nabytím plné svéprávnosti **osoby starší 15 let**, a to bez souhlasu svého zákonného zástupce a bez omezení co se rozsahu majetku týče, ale pouze za předpokladu, že tak učiní ve formě veřejné listiny.⁶⁵ Druhá výjimka se týká osob, které byly ve **svéprávnosti omezeny na základě soudního rozhodnutí**. Jim je povoleno pořídit závěť, avšak pouze v rámci svého omezení a také pouze ve formě veřejné listiny.⁶⁶ Současná právní úprava pamatuje i na osoby, které byly ve svéprávnosti omezeny soudním rozhodnutím z důvodu svého zdravotního postižení v tom rozsahu, že mimo jiné ztratily i svou pořizovací způsobilost.⁶⁷ V zásadě takové omezení

⁵⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 71-73.

⁶⁰ MUŽIKÁŘ, Ladislav. K některým otázkám postavení nezletilých a počatého dítěte (nascitura) v dědickém právu hmotném. In WINTEROVÁ, Alena, DVORÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 350.

⁶¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 72-73.

⁶² MUŽIKÁŘ, Ladislav. K některým otázkám postavení nezletilých a počatého dítěte (nascitura) v dědickém právu hmotném. In WINTEROVÁ, Alena, DVORÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 351.

⁶³ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

⁶⁴ NOZ § 30.

⁶⁵ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

⁶⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s. 484.

⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 379.

způsobuje, že tyto osoby nejsou způsobilé platně projevit svou poslední vůli.⁶⁸ Jenže zákonodárce chce i těmto osobám dát šanci platně pořídit o celém majetku a v jakékoliv předepsané formě. A proto jim takovou možnost poskytuje za předpokladu, že se jejich zdravotní stav zlepší do té míry, že jsou schopni projevit vlastní vůli.⁶⁹ S použitím terminologie medicínské povahy jde o tzv. světlý okamžik, ve kterém se osoba omezená nebo zbavená ve svéprávnosti právě nalézá.⁷⁰

Specificky se právní úprava zaměřuje také na **osoby omezené ve svéprávnosti z důvodu přílišného požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů anebo pro chorobnou závislost na hráčekké vášni představující závažnou duševní poruchu**. Jejich pořizovací způsobilost není zcela vyloučena, tedy také mohou disponovat se svým majetkem na případ smrti a je jim umožněno pořizovat v jakékoliv zákonem předepsané formě.⁷¹ Omezení jejich testamentární svobody spočívá v rozsahu majetku, o kterém mohou učinit poslední pořízení. Ve své závěti totiž mohou rozhodovat pouze o polovině svého majetku. Druhá polovina musí být zachována existujícím zákonným dědicům.⁷² Zcela svobodně mohou rozdělit celý svůj majetek jen za podmínky, že tyto osoby žádné zákonné dědice nemají, neboť pak by pozůstalost připadla státu.⁷³ V tomto směru se NOZ zcela inspiroval OZO, protože OZO obsahuje naprosto totožnou právní úpravu,⁷⁴ akorát se tehdy tyto osoby souhrnně nazývali marnotratníci.⁷⁵ Dle mého názoru shledávám toto, byť i částečné omezení v rozhodování zůstavitele o polovině jeho vlastnictví, za podstatný zásah do jeho testamentární volnosti. Nelze přehlédnout, že toto zákonné omezení směřuje především k posílení ochrany dědiců, kterým by pozůstalost připadla podle zákonné posloupnosti.⁷⁶ Tuto část právní úpravy nepovažuji za souladnou se současným pojetím dědického práva, neboť tak dochází k omezení zůstavitele ohledně poloviny jeho majetku, které je jeho výlučným vlastnictvím za jeho života. Alespoň zákonné dovolení libovolně naložit s celým majetkem v situaci, kdy nežijí žádní zákonní dědicové, považuji za korektní. Nicméně, tato svoboda by se mu měla věnovat bez ohledu na existenci jeho zákonných dědiců.

⁶⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 129.

⁶⁹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97.

⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 380.

⁷¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 380-381.

⁷³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

⁷⁴ DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 501.

⁷⁵ OZO, § 273

⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 381.

3.2 Osobní jednání zůstavitele

Osobní jednání samotného zůstavitele při vzniku platné závěti bylo požadováno již za účinnosti OZO.⁷⁷ V následujících dobách se požadavek osobního jednání uplatňoval běžně v praxi,⁷⁸ i když například v OZ chybělo výslovné stanovení takové povinnosti.⁷⁹

V současné právní úpravě je toto osobní právo zůstavitele výslovně zakotveno jako jeho zákonná povinnost, jestliže chce učinit poslední pořízení.⁸⁰ To znamená, že individuální vůle projevená v závěti musí bezpodmínečně náležet právě zůstaviteli.⁸¹ Není možné, aby se zůstavitel nechal při určení dědiců zastupovat nebo aby takové rozhodnutí přenechal jinému.⁸² V žádném případě nestačí, aby zůstavitel pouze souhlasil s návrhem, který mu předloží někdo jiný.⁸³

Mohlo by se zdát, že tento požadavek do jisté míry zůstavitele omezuje, protože pokud by se těmito záležitostmi nechtěl zabývat, nemohl by jejich vyřízení přenechat např. svému advokátovi. Nicméně i přesto jsem nucena s nezbytností tohoto požadavku souhlasit, neboť jeho účelem je ochrana zůstavitelovy vůle. Jestliže by totiž bylo dovoleno přenechat vytvoření závěti jinému člověku nebo pouze přisvědčit cizímu návrhu na rozdělení majetku, musely by se zároveň stanovit opravdu přísná pravidla pro učinění takového posledního pořízení, neboť rizika spojená s falšováním a přeměnou poslední vůle k obrazu skutečného autora odlišného od zůstavitele by markantně vzrostla.

3.3 Výklad projevu vůle zůstavitele

Vzhledem ke specifické povaze a významu závěti je nutné se v oblasti dědického práva odchýlit od obecných interpretačních pravidel platných pro obecná právní jednání mezi živými, na základě kterých se použitá slova vykládají s ohledem k osobě, vůči které dané právní jednání směřuje.⁸⁴ Postup při interpretaci zůstavitelovy projevené vůle v závěti je proto specifický a je ovládán teorií vůle.⁸⁵ Na základě této teorie se přistupuje k výkladu projevené vůle zejména ve prospěch zůstavitele, neboť si bere za cíl zjistit jeho skutečnou vůli, a to nejen z jeho jazykového projevu, ale i z jiných okolností, např. ze systematického uspořádání

⁷⁷ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 31-32.

⁷⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 45 a s. 73.

⁷⁹ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 159.

⁸⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 482.

⁸¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

⁸² ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska...*, s. 204.

⁸³ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 488.

⁸⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

⁸⁵ Opakem teorie vůle je teorie ochrany veřejné víry, na základě které se projev vůle vykládá podle úmyslu zůstavitele jen za podmínky, že byl jeho úmysl znám nebo musel být znám adresátovi projevu vůle, anebo podle významu, který by mu zpravidla přikládala osoba, které byl projev vůle určen.

obsahu závěti.⁸⁶ Tedy slovy zákona je závěť nutné vykládat tak, aby bylo v maximální možné míře vyhověno vůli zůstavitele.⁸⁷ Ve stejném smyslu se vyjádřil Svoboda, když uvedl, že poslední pořízení nepatří ke všedním právním jednáním, naopak jde o něco důvěrnějšího a lidského. Proto by právě zde měla vyčnívat snaha přiblížit se skutečné vůli zůstavitele a upřednostnit myšlenku a přání před doslovným zněním jeho projevu.⁸⁸ K tomu Bílek a Šešina navíc konstatovali, že případné pochybnosti a nepřesnosti v závěti je nutné interpretovat tak, aby nejenže byla vůle zůstavitele naplněna co nejpřesněji, ale také aby byla především zachována platnost závěti.⁸⁹

Jiný způsob interpretace podle mého názoru nelze připustit. Vždyť přece právě autorova vůle je smyslem veškeré snahy vedoucí k vytvoření závěti. Ani po dlouhém přemýšlení nepřicházím na jediný důvod pro ospravedlnění ohýbání a změny zůstavitelovy projevené vůle tak, aby to vyhovovalo žijícím dědicům. Je nutné si uvědomit, že zvolený výklad zůstavitelovy vůle na základě teorie vůle nepřímo zajišťuje realizaci testamentární volnosti, neboť bez ochrany skutečné vůle zůstavitele by se projevená vůle snadno přetvářela, a za takového stavu věcí by testamentární volnost zůstavitele naprosto ztratila smysl.

Co se týče konkrétně jazykového projevu zůstavitele v jeho závěti, je nutné brát v potaz i odlišné pojmenování totožné věci, což může mít nedozírný vliv při interpretaci vůle zůstavitele. Bývá totiž pravidlem, že se v určité komunitě používá pro stejnou věc, činnost či záležitost naprosto odlišného označení, než jaké se používá v jiné komunitě.⁹⁰ V zásadě se slova použitá v závěti vykládají podle jejich obvyklého významu, který jim přikládá každý rozumný člověk.⁹¹ Pokud se však prokáže, že si zůstavitel osvojil zvyk dávat některým slovním výrazům jiný než obvyklý význam, a to svůj vlastní význam, je potřeba to vzít při zkoumání obsahu závěti v úvahu.⁹²

Kromě zkoumání významu vyjádřených slov zůstavitele je nezbytné pomyslet i na další okolnosti spjaté s pořizováním poslední vůle. Zůstavitel nezřídka píše takovou listinu poprvé v životě a tak není dokonale obeznámen s tím, jak nejlépe a nejpřesněji vyjádřit své myšlenky a přání. Také vzdělání a intelekt zůstavitele hraje významnou roli při zjišťování skutečné vůle z dokumentu, který může obsahovat několik vět nebo i mnoho stran. Do celého procesu výkladu projevené vůle zůstavitele by se měly všechny výše uvedené okolnosti

⁸⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 56.

⁸⁷ NOZ, § 1494 odst. 2.

⁸⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 29-30.

⁸⁹ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 6.

⁹⁰ ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska...*, s. 204.

⁹¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 50.

⁹² ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

promítnout.⁹³ Shodně se k této problematice stavěla i praxe soudů.⁹⁴ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí vyjádřil: „K posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele. Okolnosti případu jsou skutečností existující vně vlastního projevu vůle, a to i tehdy, když je předepsána písemná forma. Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev vůle je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.“⁹⁵

Sám zůstavitel se může snažit předejít případným sporům ohledně jeho skutečné vůle a pokusit se upřesnit svou vůli tak, že ve své závěti zmíní některé své další listiny. Takové listiny mohou mít stejné právní účinky jako závěť, anebo nesplňují-li náležitosti pro platnost závěti, mohou alespoň pomoci k vysvětlení a přesnějšímu pochopení zůstavitelovy vůle.⁹⁶

⁹³ ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska...*, s. 204.

⁹⁴ R 49/1984: „Vzhledem k tomu, že občanský zákoník nestanoví, jak má být v závěti vyjádřeno ustanovení někoho dědicem, je třeba k doložení skutečné vůle pisatele závěti v pochybnostech zjišťovat vedle textu listiny i všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětního dědice učiněn, lze-li z nich dovodit určitost projevu vůle zůstavitele.“

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 61/1986.

⁹⁶ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 202.

4 Obsah závěti

4.1 Určení dědiců

Jedinou obligatorní náležitostí obsahu závěti je zůstavitelova volba konkrétní osoby či osob, které po jeho smrti získají část či celou pozůstalost. V postavení dědice se může nacházet osoba fyzická.⁹⁷ Podle současného zákona i předešlé právní úpravy je způsobilým dědicem i nasciturus, narodí-li se živý, nezletilé dítě, osoba s omezenou svéprávností či osoba zcela svéprávnosti zbavená.⁹⁸ Zůstavitel může dokonce určit svým dědicem i dítě, které se v okamžiku pořízení poslední vůle nenarodilo, ani nebylo počato. Avšak v době úmrtí zůstavitele musí být takový dědic alespoň počat a následně se musí narodit živý.⁹⁹ Samozřejmě však nemůže dědit osoba, která zemře ještě před nebo současně se zůstavitelem. Také je zůstavitel omezen ve výběru svých dědiců institutem dědické nezpůsobilosti, dle kterého je osobě dědicky nezpůsobilé¹⁰⁰ ze zákona odňata možnost nabýt pozůstalost.¹⁰¹

Dále může zůstavitel za svého dědice určit jakoukoliv právnickou osobu existující v den smrti zůstavitele.¹⁰² Není dokonce nezbytné, aby byla v okamžiku smrti zůstavitele založena, musí však vzniknout nejpozději do 1 roku ode dne smrti zůstavitele.¹⁰³ Samozřejmě je možné zřídit závěti nadaci, nadační fond či ústav.¹⁰⁴ Také stát může být v závěti zmíněn jako dědic a v rámci takových občanskoprávních vztahů se považuje za právnickou osobu.¹⁰⁵

Ponechává se na libosti zůstavitele, zda za svého dědice povolá skupin osob, aniž by ji blíže specifikoval. Jestliže zůstavitel povolá za svého dědice chudé lidi nebo podobně obecně specifikovanou skupinu osob, pak se podle zákonné domněnky považuje za dědice obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště. Obec by měla dědictví použít ve prospěch zůstavitelem určené skupiny.¹⁰⁶ Lze namítat, že toto zákonné ustanovení limituje zůstavitelovu svobodu určit si za svého dědice jakoukoliv osobu. Ale i s nejvyšším respektem k vůli zůstavitele není možné takové přání zůstavitele realizovat doslova. I když pomineme

⁹⁷ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

⁹⁸ LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, č. 1, s. 25.

⁹⁹ MUŽIKÁŘ, Ladislav. K některým otázkám postavení nezletilých a počatého dítěte (nascitura) v dědickém právu hmotném. In WINTEROVÁ, Alena, DVORÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 352-353.

¹⁰⁰ Osoba je dědicky nezpůsobilá, pokud se dopustila činu povahy úmyslného trestného činu, proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli.

¹⁰¹ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

¹⁰² Tamtéž, s. 2.

¹⁰³ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 198.

¹⁰⁴ SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 3.

¹⁰⁵ LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, č. 1, s. 25.

¹⁰⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 50-51.

neřešitelný problém, kdo a na základě jakých předpokladů by občany rozděloval do skupin osob chudých a bohatých, tak si nelze reálně představit, že by pozůstalost byla zpeněžena a rozdělena mezi opravdu všechny chudé osoby. A pokud by se přece jen taková fantazie stala skutečností, dá se předpokládat, že na jednu chudou osobu by připadla bezvýznamná peněžní částka, naproti tomu celkové náklady na realizaci této zůstavitelovy vůle by dosahovaly enormní výše.

4.2 Rozdělení pozůstalosti

Stejně jako je určení konkrétního dědice zcela na vůli zůstavitele, tak je naprosto v rukou zůstavitele, jak rozhodne o budoucím osudu svého majetku.¹⁰⁷ Celá pozůstalost může být věnována pouze jedinému povolánému dědici,¹⁰⁸ anebo může zůstavitel rozdělit pozůstalost tak, že každému svému dědici určí dědický podíl.¹⁰⁹

Nicméně ani zůstavitel není bytost neomylná, proto se může stát, že zapomene při rozdělování pozůstalosti na část svého majetku, anebo se zmýlí při výpočtu dědických podílů. Nelze po zůstaviteli ani požadovat, aby při sepisování závěti pomyslel na všechny záležitosti, okolnosti či případné scénáře, které mohou po jeho smrti nastat, a aby všechny takové situace předpokládal a určil pravidla a postupy, podle kterých by se následně rozdělení pozůstalosti řídilo. Z tohoto důvodu se všechny záležitosti, které zůstavitel nepojal do obsahu závěti, anebo situace, kdy pozůstalost nebyla zcela vyčerpána, řeší pomocí aplikace zákonných výkladových ustanovení, která se snaží vyhovět především zůstavitelově vůli.¹¹⁰ Zajímavostí je, že tato vykládací pravidla byla zcela přejata z OZO.¹¹¹

4.3 Vedlejší doložky v závěti

Vedlejší doložky v závěti představují různá ujednání, která může zůstavitel vložit do obsahu závěti a osobitým způsobem podle jeho úvah upravit majetkové a rodinné vztahy po jeho smrti.¹¹² Lze je členit do dvou skupin. První skupinu tvoří veškeré podmínky, doložení času či příkazy.¹¹³ Do druhé skupiny se řadí doložky obsahující povolání osoby vykonavatele

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 50.

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 371.

¹⁰⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 50.

¹¹⁰ NOZ, § 1499 a násl.

¹¹¹ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 6.

¹¹² ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 286.

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 388-389.

závěti.¹¹⁴ Podle Eliáše spadají do vedlejších doložek také povolání náhradníka v rámci dědické substituce.¹¹⁵

Možnost začlenit jakékoliv vedlejší doložky do závěti se neobjevila v současném právu jako zcela nová moderní myšlenka, ale byla již dávno zakotvena v OZO, odkud kořeny dnešní právní úpravy vedlejších doložek pocházejí.¹¹⁶ Podstatný zásah do této oblasti přinesl SOZ, který vedlejší doložky sice zcela nevyloučil, ale jejich využívání podstatně omezil.¹¹⁷ Za absolutně neplatné byly považovány podmínky, které spočívaly v jakémkoliv omezení povolání někoho za dědice.¹¹⁸ Pouze několik podmínek omezující dědice byly připuštěny.¹¹⁹ Naprosto však byly odmítnuty vedlejší doložky v podobě doložení času.¹²⁰ Za jediný platný příkaz v závěti se považoval příkaz vyplatit jiné osobě peněžitou částku jako odkaz.¹²¹ A jaký byl faktický důsledek těchto tendencí? Závětní dědic získal absolutní moc nad svým dědictvím a nezatěžovaly ho žádné závazky s výjimkou odpovědnosti za závazky zůstavitele. Důvodová zpráva k tomu uváděla, že hlavním cílem je neomezovat dědice ve volném nakládání se zděděným majetkem.¹²²

K dovršení snah o odstranění vedlejších doložek došlo za účinnosti OZ. Ten totiž naprosto jasně stanovil, že jakékoliv podmínky v posledním pořízení zkrátka nemají právní následky.¹²³ I když připojení podmínek k závěti nezpůsobovalo neplatnost celé závěti a nabytí dědictví ze závěti tím nebylo ohroženo, tato právní úprava představovala obrovské omezení zůstavitelovy volnosti. Zůstavitel se proto musel smířit s tím, že rozhodl-li se povolat své závětní dědice, pak tak musel učinit bez omezení.¹²⁴ Tento zvrat se promítl do právní úpravy s odůvodněním, že rozšiřování dispoziční svobody zůstavitele jako soukromého vlastníka i po

¹¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 133.

¹¹⁵ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97.

¹¹⁶ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všehrad, 1937. s. 40-47.

¹¹⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 64.

¹¹⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 83.

¹¹⁹ Povolené podmínky spočívaly například v tom, že zůstavitel odkázal nemovitost jednomu z dědiců a zároveň mu uložil povinnost zaplatit všechny dluhy vážnoucí na nemovitosti, nebo aby dědic, jenž získal nemovitost, zaplatil ostatním dědicům jejich podíl z ceny nemovitosti. Dále také právo zůstavitelovy manželky dožít a volně užívat nemovitost, která byla jako dědictví svěřena jinému dědici, anebo zřízení věcného břemena pro další osobu na nemovitosti, kterou zdědila jiná osoba. Takové ustanovení v závěti se za podmínky zkrátka nepovažovaly. Více v BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 64, a BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 118.

¹²⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 83.

¹²¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 65.

¹²² BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 105.

¹²³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo...*, s. 275.

¹²⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 83-84.

dobu jeho faktické neexistence je doménou kapitalistické společnosti. Socialistická společnost musí zaujmout odlišný postoj k dědickému právu.¹²⁵

I přes zákonný zákaz byly některé vedlejší doložky přípustné, i když samotná teorie i praxe nenacházela relevantní odůvodnění, proč zrovna tyto konkrétní zůstaly přípustné. Takový postup považoval Bednář za zcela chybný, dokonce snad i protizákonný. Spíše se tyto výjimky z neúčinných podmínek snažil vysvětlit tím způsobem, že ustanovení zákona stanovoval nulové právní následky pouze pro podmínky, z čehož lze dovodit, že příkazy a doložení času byly přípustné a právní následky naopak způsobovaly. Ať už odůvodnění pro přípustnost některých vedlejších doložek bylo jakékoliv, zůstaviteli zůstala možnost alespoň částečně korigovat osud jeho majetku. Dovolovalo se, aby přikázal jednomu dědici vyplatit finanční částku jinému dědici.¹²⁶ Výslovně byl respektován příkaz zůstavitele k tzv. započtení.¹²⁷ Dále mohl zůstavitel přenechat celou nemovitost jednomu dědici s tím, že takovou nemovitost zatížil věcným břemenem ve prospěch jiného dědice.¹²⁸ Avšak podle judikatury Nejvyššího soudu se již nebralo v potaz vyjádření zůstavitele v závěti, jehož obsahem bylo nařízení prodeje jeho nemovitosti s tím, že získaná cena se v určitém poměru rozdělí mezi určené závětní dědice.¹²⁹

Dnešní NOZ se naprosto odvrátil od tendencí obsažených v totalitní právní úpravě.¹³⁰ Důvodová zpráva přiznává, že se zcela jednoznačně přiklání k zavedení vedlejších doložek a argumentuje tím, že jde především o zůstavitelův majetek a o jeho projevenou vůli, jak má být s jeho majetkem po jeho smrti naloženo. Účelem je poskytnout zůstaviteli možnost, aby sám stanovil pokyny, dle kterých budou uspořádány majetkové poměry pro dobu po jeho smrti.¹³¹ Vedlejší doložky v závěti představují opětovné rozšíření svobody zůstavitele, protože

¹²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 388.

¹²⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 85-86.

¹²⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo...*, s. 276.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 56/1991: „Zřízení věcného břemene na základě závěti nelze považovat za podmínku ve smyslu ustanovení § 478 obč. zák.; jde o ustanovení dědice k výkonu práva odpovídající věcnému břemenu, jež má váznout na nemovitosti, kterou zdědí jiný dědic. Pokud by došlo ke střetu takto založeného dědického podílu s dědickým nárokem neopomenutelných dědiců, jež jsou chráněni ustanovením § 479 obč. zák., musel by se upravit rozsah věcného břemene rozhodnutím podle ustanovení § 484 obč. zák. tak, aby jeho kapitalizovaná hodnota nezkracovala povinné díly neopomenutelných dědiců, nebo ponechat věcné břemeno v plném rozsahu, jak je obsaženo v závěti, a uložit dědic tohoto břemena, aby doplnil povinné díly neopomenutelných dědiců peněžitě.“

¹²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 15/1985: „Pokud byl zůstavitel v době smrti vlastníkem nemovitosti a pokud v závěti uvedl, že se tyto nemovitosti mají po jeho smrti prodat a získaná cena se má rozdělit mezi dědice v podílech, které v závěti určil, nabudou dědicové na základě takové závěti stanovené podíly na nemovitosti; k podmínce obsažené v závěti se nepřihlíží.“

¹³⁰ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

¹³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 388.

se mu naskýtají další možnosti, jak realizovat svá přání po jeho smrti a v určitém smyslu omezit závětní dědice či odkazovníky.¹³²

Je pravdou, že o správnosti opětovného zavedení vedlejších doložek do právní úpravy pochybovali i někteří členové odborné veřejnosti, když vyjádřili obavu, zda se tímto nepřináší zůstaviteli až příliš velká svoboda, což by mohlo způsobit mnoho sporů, průtahů a problémů v aplikační praxi.¹³³ I přes tyto obavy já osobně považuji přípuštění vedlejších doložek za velmi vítané. Při sepisování závěti zůstavitel stále rozhoduje o svém vlastním majetku. Jestliže tak mohl jednat dle své libosti za svého života, musím si položit otázku, proč by tak nemohl učinit i do budoucna po jeho smrti? Na vztah zůstavitele a jeho potencionálních dědiců pohlížím s tím názorem, že závětním dědicům a odkazovníkům se naskýtá výsada v podobě získání určitého majetku či práva bez jejich vlastního úsilí. Za tuto výhodu musí poskytnout pouhé protiplnění v tom smyslu, že budou akceptovat přání zůstavitele a splní s tím spojené povinnosti. Zájem na získání dědictví by přeci měl být silnou motivací a měl by zvítězit nad neochotou plnit zůstavitelovu poslední vůli.

4.3.1 Zakázané vedlejší doložky

V souvislosti s využitím vedlejších doložek se do rukou zůstavitele dostává již výše zmíněná moc, kterou podle svého potěšení může využít napříč nelibosti dědiců či odkazovníků, jichž se vedlejší doložky týkají. Taková přemíra svobody se však může zvrhnout až k neodůvodněnému zneužívání poskytnutých oprávnění. Z tohoto důvodu je nutné určitým způsobem omezit volnost zůstavitele a posílit ochranu závětním dědicům a odkazovníkům před některými požadovanými vedlejšími doložkami.

Zákon vylučuje ty vedlejší doložky, u nichž je zůstavitelovým záměrem bez rozumného účelu zjevně obtěžovat závětní dědice nebo odkazovníky, anebo jsou nesrozumitelné či zjevně odporují veřejnému pořádku.¹³⁴ Pohled na zůstavitelovo přání, které by mohlo zjevně obtěžovat dědice či odkazovníky, může být značně subjektivní. Bezouška ve své publikaci uvádí jako příklad zjevně obtěžující podmínky nucení dědice stokrát vyběhnout na horu Sněžku.¹³⁵ Nebere se zřetel také na vedlejší doložky, ve kterých zůstavitel podmíní nabytí dědictví nebo přikazuje svému závětnímu dědici či odkazovníku, aby se stal členem některé politické strany, opustil své zaměstnání či ukončil studium. Proti veřejnému pořádku by se například mohla jevit vedlejší doložka přikazující podporovat nezákonnou organizaci

¹³² ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 287.

¹³³ DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 510.

¹³⁴ JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 94.

¹³⁵ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVA, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 206.

podněcující rasovou či náboženskou nenávist. Stejně tak se nepřihlíží k doložení času, podle kterého získá závětní dědic či odkazovník své dědictví bez rozumného důvodu jen na velmi krátkou dobu.¹³⁶

Zůstavitel také nemůže prostřednictvím vedlejších doložek v závěti nařizovat dědici či odkazovníku, aby uzavřel nebo neuzavřel manželství či registrované partnerství, popřípadě aby v takovém svazku setrval, anebo ho zrušil.¹³⁷ U takové vedlejší doložky se uplatní fikce nepřipojení k poslednímu pořízení.¹³⁸ Jde totiž o záležitosti osobní povahy, do kterých by se ani zůstaviteli nemělo dovolit vměšování.¹³⁹ Naopak se zůstaviteli dovoluje, aby dědici či odkazovníku zanechal poživací právo či důchod na dobu, než oprávněná osoba manželství uzavře.¹⁴⁰ O vedlejších doložkách týkajících se manželství pojednával i OZO, který zakazoval zůstavitelovy doložky vylučující sňatek. Avšak tehdy se zůstaviteli dostalo o něco větší svobody, neboť podmínku neuzavření manželství mohl stanovit pro ovdovělou osobu mající jedno či více dětí.¹⁴¹ Za nedovolenou se nepovažovala ani podmínka, ve které zůstavitel stanovil, že jeho dcera získá větší dědický podíl, pokud se neprovdá. Zůstavitel mohl i svým dědicům přímo určit, že spolu mají uzavřít manželství. Také byla platná podmínka, dle které bylo dědici či odkazovníku zakázáno vstoupit do manželství s konkrétní osobou.¹⁴² Konec takovým vedlejším doložkám přinesl již SOZ.¹⁴³

4.3.2 Podmínky a doložení času

Do první skupiny přípustných vedlejších doložek spadají **podmínky**¹⁴⁴ připojené k závěti. Uložená podmínka v průběhu času může nastat, avšak také nastat vůbec nemusí.¹⁴⁵ Vykonání podmínky může být uloženo závětnímu dědici, odkazovníku nebo jejich náhradníkům.¹⁴⁶ V zásadě se podmínka má plnit až po zůstavitelově smrti, není-li zůstavitelem určeno jinak.¹⁴⁷ Splněním podmínky vzniká automaticky právo na nabytí dědictví.¹⁴⁸

¹³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 389.

¹³⁷ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

¹³⁸ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 160.

¹³⁹ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 206.

¹⁴⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 64.

¹⁴¹ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 47.

¹⁴² DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 505.

¹⁴³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 64.

¹⁴⁴ NOZ, § 1561 a násl.

¹⁴⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 133-134.

¹⁴⁶ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 160.

¹⁴⁷ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

¹⁴⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 132.

Obvyklým obsahem podmínky je splnění určité skutečnosti předvídané zůstavitelem.¹⁴⁹ V praxi se může objevit např. podmínka, jejímž obsahem bude vystudování vysoké školy, přičemž dostudovat ji musí dědic až po smrti zůstavitele a již vystudované vysoké školy se nebudou brát v potaz.¹⁵⁰ V současné době zatím nelze přesně odhadnout, jaký obsah podmínek bude nejčastěji používán v praxi. Z minulosti mohu poukázat na, dle mého názoru nejzajímavější a nejtajuplnější podmínku, která byla v závěti uložena za dob účinnosti OZO. Zůstavitelem byl tehdy šlechtic Bohuslav Jiruš, významný český farmakolog a profesor botaniky, který celou svou pozůstalost odkázal s podmínkou, že část jeho dědictví bude po jeho smrti uložena do dřevěných beden vyložených pozinkovaným plechem. Součástí uložené podmínky byl zůstavitelův pokyn, že tyto bedny mohou být otevřeny až po více než 200 letech od jeho smrti, tedy až na konci roku 2101.¹⁵¹ Předpokládá se, že by obsahem těchto beden měly být především jeho spisy, účty, tiskopisy, různé památky, fotografie, obleky, šperky a další jeho osobní věci. Nelze však popřít, že se téma obsahu beden stalo v určité době senzací mnoha novinových článků zabývajících se teoriemi zázračných léků či jiných objevů, které takto Jiruš zanechal budoucím generacím. Dokonce se uvažovalo, jak splnit Jirušovu podmínku otevření beden až za 200 let a zároveň zjistit obsah beden mnohem dříve.¹⁵² Respekt k vůli zůstavitele však zvítězil nad lidskou zvědavostí a obsah těchto beden pro nás zůstane ještě nějakou dobu záhadou.

Doložení času¹⁵³ je další možnou vedlejší doložkou v závěti. Podstata spočívá v tom, že zůstavitel vyjadřuje svůj požadavek, aby závětní dědic či odkazovník nabyt své dědictví či jeho část jen na určitou dobu nebo aby na něj přešlo dědictví až po uplynutí stanovené doby, tedy pozdějším dnem než dnem zůstavitelovy smrti.¹⁵⁴ Na rozdíl od podmínky se doložení času váže na takovou událost, o které je vždy jisté, že v budoucnu nastane.¹⁵⁵ Zůstavitel může doložení času spojit s událostí, která např. spočívá v úspěšném dokončení studia, uzavření sňatku, dosažení zletilosti či jiného určitého věku.

¹⁴⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 132.

¹⁵⁰ PAVELKA, Jan, TITLBACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační noviny*, 2013, č. 5, s. 4.

¹⁵¹ PETR, Pavel. Jirušova (mortis) causa aneb stručná právní analýza závěti. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie*. Praha: Národní muzeum, 2013, roč. 67, č. 3-4, s. 59.

¹⁵² Tamtéž, s. 62.

¹⁵³ NOZ, § 1564 a násl.

¹⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 390.

¹⁵⁵ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

4.3.3 Příkazy

Kromě podmínek a doložení času mohou mít vedlejší doložky také podobu příkazu.¹⁵⁶ Prostřednictvím příkazu zůstavitel omezí svého závětního dědice či odkazovníka tak, že mu přikáže, aby s jeho nabytým dědictvím či s jeho částí stanoveným způsobem naložil.¹⁵⁷ Také může přikázat, aby obtížený něco vykonal či opominul.¹⁵⁸

Zůstavitel by měl být při formulování příkazu velmi pečlivý a dát pozor na to, aby z jeho projevu vůle byl příkaz zřejmý. Zanechá-li totiž určitý majetek obtíženému a pouze se zmíní se o zamýšleném účelu, proč mu takový majetek věnoval, aniž by výslovně neuložil obtíženému povinnost tento majetek k danému účelu využít, pak jeho vůle nemusí být naplněna. Na vůli zůstavitele se v takovém případě hledí jako na jeho pouhé přání, které nemá právní závaznost.¹⁵⁹

Nejčastějším obsahem příkazu v době právní úpravy OZO byl příkaz k vypravení pohřbu nebo postavení hrobky.¹⁶⁰ Považuji za zajímavost, že v souladu s OZO mohl zůstavitel přikázat matce jeho dětí, aby děti vychovávala v jazyce, který sám v závěti určil.¹⁶¹ Dále může zůstavitel svému závětnímu dědici nařídít, aby se např. řádně staral o jeho hrob, aby zajistil doživotní řádnou péči zůstavitelovým zvířatům nebo aby dokončil studia apod.¹⁶² Nemělo by být výjimkou stanovit příkaz týkající se poskytování příspěvků na dobročinné nebo církevní účely jako upomínku na zůstavitele, zpřístupnit sbírku předmětů umělecké nebo sběratelské povahy veřejnosti nebo uspořádat posmrtnou výstavu zůstavitelových děl.¹⁶³ Zůstavitel také může pohrozit, že obtížený ztratí určitou výhodu či věc z dědictví, pokud bude odporovat obsahu závěti.¹⁶⁴ Mezi příkazem stanovenými povinnostmi lze nalézt i obecný zákaz zcizení nebo zatížení zůstavitelovy věci, ovšem pouze za podmínky, že zákaz je nařizen na určitou přiměřenou dobu¹⁶⁵ a zároveň je odůvodněn vážným zájmem hodným právní ochrany.¹⁶⁶

¹⁵⁶ NOZ, § 1569 a násl.

¹⁵⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 134.

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 392.

¹⁵⁹ SCHELLOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 66.

¹⁶⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 134.

¹⁶¹ Vážný 1605, Nejvyšší soud Československé republiky, R II 135/22 ze dne 4. 4. 1922.

¹⁶² ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 287.

¹⁶³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 90.

¹⁶⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 43.

¹⁶⁵ PAVELKA, Jan, TITLBACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. *Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. Rekodifikační noviny*, 2013, č. 5, s. 4.

¹⁶⁶ KARHANOVÁ, Martina. *Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 161.

Nelze vyloučit situace, kdy příkaz nebude možné splnit úplně přesně. Pak by měl obtížený jednat tak, aby se alespoň přiblížil naplnění svého příkazu.¹⁶⁷ Následky spojené s nevykonáním příkazu, vymezi primárně zůstavitel ve své závěti.¹⁶⁸ Zůstavitel může projevit vůli, že povinného nepostihne žádnými negativními následky,¹⁶⁹ anebo naopak může stanovit určitou sankci, např. že obtížený poskytne předmětné dědictví jako odkaz třetí osobě.¹⁷⁰

Právní úpravu NOZ zabývající se problematikou příkazů v závěti hodnotím velmi pozitivně s ohledem na skutečnost, že i v této oblasti je zůstaviteli poskytnuta značná svoboda. Příkaz může obsahovat téměř jakoukoliv povinnost ukládající obtíženému něco vykonat či opomenout, tudíž se fantazii zůstavitele meze nekladou. Dokonce za splnění určitých předpokladů může zůstavitel omezit povinného tak, že mu zakáže věc získanou z dědictví zcizit nebo zatěžovat, což se mi jeví jako poměrně vážný zásah do vlastnického práva obtíženého k jeho nově nabytému dědictví. Jestliže zůstavitel dostatečně srozumitelně formuluje svůj příkaz, pak nic nebrání tomu, aby byl vykonán.

4.4 Správce pozůstalosti a vykonavatel závěti

Vykonavatel závěti¹⁷¹ či správce pozůstalosti¹⁷² jsou dalšími instituty, které se mohou objevit v obsahu závěti. Jejich zavedením se reagovalo na potřebu zajistit důsledné plnění zůstavitelovy vůle a zamezit vzniku nenávisti, zloby či sporů dědiců, které mohou být velice snadno rozdmýchány. I když dědické záležitosti zahrnující právě i urovnání vztahů mezi dědici, odkazovníky a vztahů k nově nabytému majetku řeší v prvé řadě soud a notář jako soudní komisař,¹⁷³ je zcela přirozené, že se tyto osoby nemohou zcela naplno věnovat každému jednotlivému případu a pokrýt zároveň kontrolu naplňování posledních přání zůstavitele, mediační činnost v případných krizích, a vše ostatní, co je potřebné zařídit.

Z těchto důvodů se zůstaviteli poskytuje oprávnění, aby si vybral za svého vykonavatele či správce pozůstalosti konkrétní osobu, které dostatečně důvěřuje a spoléhá na to, že zvolená osoba disponuje znalostmi a zkušenostmi potřebnými k takové činnosti,¹⁷⁴ a hlavně, že bude postupovat v souladu s jeho vůlí.¹⁷⁵ Zůstavitel může využít obě varianty

¹⁶⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 66.

¹⁶⁸ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 161.

¹⁶⁹ DVORÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 505.

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 392.

¹⁷¹ NOZ, § 1553 a násl.

¹⁷² NOZ, § 1556 a násl.

¹⁷³ KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 147.

¹⁷⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 120.

¹⁷⁵ SIKSTOVÁ, Světlana. Správce dědictví – persona grata či non grata? *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 2, s. 74.

zároveň a povolat tak vykonavatele i správce pozůstalosti zároveň.¹⁷⁶ Tyto funkce bude nejčastěji zastávat člen rodiny, pravděpodobně samotný dědic, či jiná osoba zůstaviteli blízká. Avšak může to být i notář, advokát nebo právnická osoba specializující se na tyto služby.¹⁷⁷

4.4.1 Správce pozůstalosti

Institut správce pozůstalosti uznávala již úprava v OZO, kde byla tato funkce svěřena buď konkrétnímu dědici s dostatečně prokázaným dědickým právem, což bylo nejčastější, nebo soudem ustanovenému opatrovníkovi v případě neshod dědiců ohledně způsobu výkonu správy. I sám zůstavitel si mohl svého správce určit. Nekladly se mu přitom žádná omezení, tudíž mohl zvolit jakoukoliv osobu.¹⁷⁸ Pozdější právní úprava se konkrétně správou pozůstalosti v průběhu řízení o dědictví příliš nezabývala.¹⁷⁹ Pouze stanovila, že již samotný dědic se může ujmout obvyklého hospodaření s pozůstalostí, a to i ještě před soudním potvrzením nabytí jeho dědictví. Ostatní nakládání s pozůstalostí přesahující rámec obvyklého řádného hospodaření mohl dědic činit jen s výslovným přivolením soudu.¹⁸⁰ Osoba odlišná od dědice byla pověřena správou, jen vyžadoval-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků. O tom rozhodoval výhradně soud, nikoliv zůstavitel.¹⁸¹ Nevýhoda této právní úpravy spočívala především v tom, že soud ustanovil správce až poté, co byl alespoň částečně zjištěn majetek zůstavitele a okruh dědiců, protože až po zjištění těchto skutečností byl schopen určit dostatečně kvalifikovanou osobu, která s touto funkcí musela navíc souhlasit.¹⁸²

Až novela OZ účinná od roku 2005 zapříčinila zavedení nového oprávnění pro zůstavitele. Nejenže se OZ začal opět zabývat institutem správy pozůstalosti podrobněji, ale od této chvíle bylo také možné, aby byl správce pozůstalosti ustanoven i samotným zůstavitelem.¹⁸³ Silně negativní názor na toto oprávnění zůstavitele projevovali Mikeš a Švestka, neboť dle jejich názoru tímto zůstavitel připravuje dědice o jejich správu majetku, která jim přece podle práva náleží již bezprostředně smrtí zůstavitele, ačkoliv si musí počkat na rozhodnutí soudu o dědictví. Díky ustanovení správce musí dědicové pasivně přihlížet tomu, že cizí osoba nakládá podle pokynů zůstavitele s jejich budoucím majetkem.¹⁸⁴ Opačný názor vyjádřila Karhanová s odůvodněním, že dědicové mohou zasahovat do nakládání

¹⁷⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 64.

¹⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, občanský zákoník, s. 389.

¹⁷⁸ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 15.

¹⁷⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 101.

¹⁸⁰ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 119.

¹⁸¹ SIKSTOVÁ, Světlana. Správce dědictví – persona grata či non grata? *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 2, s. 73.

¹⁸² KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 141.

¹⁸³ SIKSTOVÁ, Světlana. Správce dědictví – persona grata či non grata? *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 2, s. 74

¹⁸⁴ MIKEŠ, Jiří, ŠVESTKA, Jiří. Nad novou institucí správce dědictví. *Právní rozhledy*, 2005, č. 2, s. 2.

s dědictvím prostřednictvím udělení či neudělení souhlasu s úkony správce přesahující rámec obvyklého hospodaření nebo oprávnění napadnout ustanovení konkrétního správce. K tomu dodala, že výhodou zůstavitelem určeného správce je to, že se může chopit své funkce ihned po smrti zůstavitele nebo jakmile se o smrti dozví, čímž se předchází případným ekonomickým ztrátám v důsledku dlouhotrvajících soudních řízení.¹⁸⁵

Možnost zůstavitele vybrat osobu správce pozůstalosti je zachována i dle NOZ.¹⁸⁶ Správce může být povolán ke správě celé nebo části pozůstalosti.¹⁸⁷ Aby se správce mohl ujmout své funkce, zůstavitel ho musí ve své poslední vůli ustanovit zásadně formou notářského zápisu.¹⁸⁸ Zůstavitel může svému správci zároveň uložit povinnosti či konkrétní pokyny, kterými se při správě řídí.¹⁸⁹

Rozsah jeho kompetencí je vymezen tak, že správce vykonává prostou správu. Nutno podotknout, že se jedná o správu majetkovou, tedy pouze péči o jmění, které zahrnuje jak jmění zanechané v zájmu dědiců, tak i jiných osob (odkazovníků, věřitelů a dalších).¹⁹⁰ Zcizit nebo použít majetek z pozůstalosti jako jistotu může správce pouze za určitých předpokladů.¹⁹¹ Správce také může činit jak hmotněprávní úkony, tak i procesní úkony, směřující-li k uchování majetkových hodnot náležejících do dědictví.¹⁹²

Na vhodnost zavedení tohoto oprávnění se přišlo ještě za účinnosti OZ, tudíž bylo zcela přirozené, že se toto oprávnění dostalo i do NOZ. Myslím si, že využitím správce pozůstalosti zůstavitel zamezí soudním průtahům, předejde sporům mezi dědici o to, kdo se bude starat o majetek do rozhodnutí soudu a samozřejmě se také předejde případnému zmenšení pozůstalosti.

4.4.2 Vykonavatel závěti

Ustanovení vykonatele v závěti se považuje za jeden z typů vedlejších doložek, i když se o této skutečnosti text zákona výslovně nezmiňuje.¹⁹³ Stejně jako funkci správce pozůstalosti, tak i osobu vykonavatele závěti znal OZO s tím, že jeho úkolem bylo dozírat na

¹⁸⁵ KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 143.

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, občanský zákoník, s. 390.

¹⁸⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 64-65.

¹⁸⁸ SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 3.

¹⁸⁹ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

¹⁹⁰ JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 93.

¹⁹¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 103.

¹⁹² R 75/2005: „Správce dědictví je osobou oprávněnou k podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) pro pohledávku přisouzenou zůstaviteli.“

¹⁹³ KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 146.

splnění posledního pořízení.¹⁹⁴ Nicméně do jeho působnosti nespádala správa pozůstalosti,¹⁹⁵ ani nemohl zastupovat zůstavitele ve sporném řízení před soudem.¹⁹⁶ Oproti OZO žádný z pozdějších občanských zákoníků pojem vykonavatel závěti neznal. Proto nám může připadat tento institut jako zcela nový.

Na rozdíl od správce pozůstalosti, pro způsob povolání vykonavatele v závěti nejsou stanoveny zvláštní požadavky. Zákon pouze výslovně uvádí, že i vykonavateli může zůstavitel nařídit konkrétní povinnosti a pokyny, jimiž se po smrti zůstavitele musí řídit.¹⁹⁷

Hlavním posláním této osoby je péče o řádné naplnění poslední vůle zůstavitele, přitom postupuje s péčí řádného hospodáře. Je tedy oprávněn k jakémukoliv právnímu jednání vedoucímu k uspokojení pokynů zůstavitele a obsahu závěti vůbec.¹⁹⁸ Vykonavatel informuje odkazovníky o jejich odkazech,¹⁹⁹ kontroluje splnění všech podmínek a příkazů uložených zůstavitelem,²⁰⁰ hájí před soudem platnost závěti, podává námitky ohledně nezpůsobilosti dědice či odkazovníka, anebo se snaží urovnat případné spory mezi dědici.²⁰¹ Dalo by se říci, že je jakýmsi mediátorem pro dědice a odkazovníky,²⁰² a zároveň pomocníkem pro soud a notáře při projednávání dědictví.²⁰³ Dále by se k jeho povinnostem mohla přiřadit také povinnost dohlédnout na to, aby se s tělem zůstavitele zacházelo dle jeho přání, povinnost obstarat mu důstojný pohřeb a zařízení pohřebiště a vše potřebné v tomto ohledu.²⁰⁴

Osobu vykonavatele závěti vnímám o něco méně formalisticky než osobu správce pozůstalosti. K jeho povolání v závěti nemusí zůstavitel dodržet formu notářského zápisu, jak je tomu u správce pozůstalosti. Navíc ve srovnání s rozsahem oprávnění vykonavatele závěti dle OZO má dnes o mnoho více oprávnění.

4.5 Dědická substituce

Využitím institutu dědické substituce se chce předejít situacím, kdy se dědický podíl dostane naprosto v rozporu s přáním zůstavitele do rukou jiných závětních dědiců či dokonce

¹⁹⁴ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 15.

¹⁹⁵ Vážný 8712, Nejvyšší soud Československé republiky, R I 968/28 ze dne 15. 2. 1929

¹⁹⁶ Vážný 3639, Nejvyšší soud Československé republiky, R VI 21/24 ze dne 19. 3. 1924

¹⁹⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 133.

¹⁹⁸ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

¹⁹⁹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97.

²⁰⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 133.

²⁰¹ KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 147.

²⁰² ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97.

²⁰³ KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 146.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 147.

zákonných dědiců. Situace, které mohou případně nastat, pochopitelně řeší i zákonná ustanovení, ale zůstavitel se na ně v žádném případě nemusí spoléhat a raději se může zařídit dle svého uvážení. Nejde o nic jiného než o další rozšíření možností zůstavitele, jak dosáhnout toho, aby byla po jeho smrti upřednostněna především jeho vůle než ustanovení zákona. Sám zůstavitel se může rozhodnout, zda vůbec institut dědické substituce využije. Pokud ano, je na jeho vůli, kterému dědici určí náhradníka, jací a kolik náhradních dědiců bude a pro jaké situace je ustanoví.

Institut dědické substituce, jenž v sobě zahrnuje obecné náhradnictví a svěřenské nástupnictví, byl zcela přejat z právní úpravy OZO.²⁰⁵ V porovnání s dnešní právní úpravou zůstal její obsah v zásadě totožný, ačkoliv NOZ volnost zůstavitele v této oblasti ještě více rozšiřuje.²⁰⁶ Za účinnosti SOZ bylo obecné náhradnictví v zásadě podporováno, naopak svěřenské nástupnictví bylo zachováno jen do určité míry.²⁰⁷ Povolání svěřenského nástupce se totiž uplatnilo jen za podmínky, že smrt zůstavitele nastala ještě před účinností SOZ,²⁰⁸ jinak bylo takové povolání zcela ignorováno.²⁰⁹

Dřívější právní úprava v OZ z tendence omezování dědické substituce nevybočil, ba spíše přitvrdil.²¹⁰ O institutu obecného náhradnictví se právní úprava vůbec nezmiňovala.²¹¹ Jelikož na tento institut lze také pohlížet v tom směru, že nabytí dědictví náhradním dědicem je vlastně podmíněno tím, že původně povoláný dědic své dědictví nenabude, mohlo by se tak z logiky věci jednat o podmínku stanovenou v posledním pořízení, tudíž dle tehdy platného zákona nepřipustné ustanovení. V praxi se však ukázalo, že využívání tohoto institutu je výhodné, a proto vznikaly snahy o legalizaci obecného náhradnictví. Bohužel tyto snahy nedospěly ke zcela vhodnému řešení, neboť výsledkem bylo dosaženo nikoliv prostřednictvím zákoných ustanovení, nýbrž cestou judikatury, která povolání náhradního dědice výslovně nepovažovala za podmínku, se kterou by nebyly spojeny žádné právní následky.²¹² Bednář na toto téma dodal, že šlo o pochybný výklad Nejvyššího soudu, na jehož základě bylo obecné náhradnictví zlegalizováno jako výjimka z nepřipustných podmínek.²¹³ Stejný závěr se však nedá říci o existenci institutu svěřenského nástupnictví, neboť u něho došlo k jeho

²⁰⁵ MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3, s. 92.

²⁰⁶ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 7.

²⁰⁷ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 85.

²⁰⁸ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 7.

²⁰⁹ MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3, s. 92.

²¹⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 85.

²¹¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 87.

²¹² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo...*, s. 84-85.

²¹³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 87.

definitivnímu zrušení.²¹⁴ Svěřenské nástupnictví bylo zařazeno do podmínek připojených k závěti a jako takové nemělo žádné právní následky.²¹⁵ Podoba OZ se po listopadových událostech roku 1989 změnila a do zákonných ustanovení byly promítnuty i myšlenky o ochraně a respektu k vůli zůstavitele a preferování testamentární dědické posloupnosti.²¹⁶ Avšak o dědické substituci se stále mlčelo.²¹⁷ V souvislosti s obecným náhradnictvím se odkazovalo na zmíněný výklad Nejvyššího soudu, tudíž bylo výjimkou z nepřípustných podmínek.²¹⁸ Institut svěřenského nástupnictví zůstal neobnoven.²¹⁹ Dnes se současná právní úprava vrací ke svým kořenům z OZO.

4.5.1 Obecné náhradnictví

Prostřednictvím institutu obecného náhradnictví²²⁰ se zůstaviteli naskýtá oprávnění, aby ustanovil konkrétní osobu jako náhradního dědice pro případ, že původně povoláný dědic své dědictví z nějakého důvodu nenabude.²²¹ Důvody, pro které povoláný dědic nezíská své dědictví, se různí. Povoláný dědic může zemřít ještě před zůstavitelem, nebo se sice smrti zůstavitele dožije, ale ztratí svou dědickou způsobilost, anebo dědictví ze své vůle odmítne.²²² Sám zůstavitel může také specifikovat, jaké konkrétní situace vyvolají účinky náhradnictví.²²³

Je zcela na vůli zůstavitele, koho za náhradního dědice povolá.²²⁴ Pro jediného povoláného dědice se v postavení náhradního dědice může nacházet jediná osoba, více náhradních dědiců v jedné řadě, anebo jich může být povoláno několik za sebou, aby se zůstavitel pojistil pro případ, kdyby se ani druhý, třetí atd. z náhradních dědiců nestal dědicem. V naposledy uvedeném případě se postupuje tak, že dědictví získá ten z náhradníků, který je ze všech nejbližší osobě, která dědictví nenabyla.

Náhradní dědic nastupuje na místo povoláného dědice a tudíž vše, co chtěl zůstavitel přenechat povolánému dědici, se přenáší do dispozice náhradního dědice. Do toho však spadají i veškerá opatření, jimiž zůstavitel původně povoláného dědice zatížil. To nebude platit, jestliže si to zůstavitel jednoduše nepřeje a projeví takovou vůli, anebo z povahy věci

²¹⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo...*, s. 276.

²¹⁵ MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3, s. 92.

²¹⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 135-136.

²¹⁷ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97.

²¹⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 87-88.

²¹⁹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 135-136.

²²⁰ NOZ, § 1507 a násl.

²²¹ JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 94.

²²² ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 286.

²²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 374.

²²⁴ Tamtéž, s. 375.

bude vyplývat, že jde o takovou osobní povinnost povolaného dědice, která nemůže přejít na osobu odlišnou od původně povolaného dědice.²²⁵

Obecné náhradnictví zaniká v okamžiku, kdy povolanému dědici vznikne právo na jemu určené dědictví.²²⁶ Stejně tak zanikne, jakmile dědictví přijme náhradník, jenž vstoupil do postavení povolaného dědice.²²⁷ Náhradnictví může ztratit svůj význam i z jiného důvodu. A pro takový důvod zákon stanoví následující zvláštní výkladové pravidlo.²²⁸ Představme si situaci, že zůstavitel má jediného potomka, svého syna, který je bezdětný. Aby majetek zůstal v rodině, zůstavitel ve své závěti ustanoví syna za svého jediného dědice a zároveň mu určí dědice náhradního, a to bratra zůstavitele. Ještě za života zůstavitele se synovi narodí potomci, kteří budou způsobilí dědit.²²⁹ Jestliže následně zůstavitelův syn zemře a poté i zůstavitel, pak by pozůstalost měla putovat do dispozice bratra zůstavitele, aniž by z pozůstalosti něco získali zůstavitelovi vnuci. Tento závěr je nespravedlivý, proto je-li z obsahu zůstavitelovy vůle zřejmé, že chtěl svůj majetek přenechat především svému synovi a případně jeho rodině, pokud nějakou bude mít, pak náhradnictví automaticky zaniká a bratr zůstavitele z pozůstalosti nezíská nic. Naopak celá pozůstalost připadne vnukům zůstavitele.²³⁰

4.5.2 Svěřenské nástupnictví

Za pomoci institutu svěřenského nástupnictví²³¹ může zůstavitel nařídit svému povolanému dědici, aby jím přijaté dědictví přenechal jiné osobě jako dalšímu konkrétně ustanovenému následnému dědici, svěřenskému nástupci, a to okamžikem smrti povolaného dědice nebo nastane-li jiná událost určená zůstavitelem v závěti.²³² Jinými slovy zůstavitel svému vlastnímu dědici určí jeho dědice pro zůstavitelův majetek.²³³ V této souvislosti považují za nutné dodat, že svěřenské nástupnictví se vždy vztahuje pouze k tomu jmění, které zůstavitel zanechal původně povolanému dědici.²³⁴

Nařízení svěřenského nástupce může být provedeno výslovně i mlčky.²³⁵ Mlčky stanovený svěřenský nástupce vypadá v závěti tak, že zůstavitel povolá dědice jen na určitou

²²⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všeherd, 1937. s. 48.

²²⁶ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 203.

²²⁷ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 158.

²²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 375.

²²⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 51.

²³⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 286-287.

²³¹ NOZ, § 1512 a násl.

²³² SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 50.

²³³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 287.

²³⁴ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 203.

²³⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všeherd, 1937. s. 47.

dobu,²³⁶ anebo zakáže svému povolanému dědici, aby s jeho nabytým majetkem nakládal pro případ jeho smrti, aniž by určil, kdo má později nastoupit na jeho místo.²³⁷ Svěřenské nástupnictví však lze založit i jinými způsoby.²³⁸

Zůstaviteli se při vlastní úpravě svěřenského nástupnictví meze nekladou. Jeden svěřenský nástupce může být určen pro jednoho nebo i více povolaných dědiců. Stejně jako u obecného náhradnictví, může mít jeden povolaný dědic jednoho či více svých svěřenských nástupců, přičemž několik svěřenských nástupců mohou působit buď vedle sebe, nebo za sebou.²³⁹ Svěřenští nástupci mající postavení vedle sebe jsou svými vzájemnými náhradníky, není-li zde jiná vůle zůstavitele. Pokud jde o svěřenské nástupce ustanovené za sebou, tak jsou-li všichni zůstavitelovými současníky, tedy žijí-li v okamžiku zůstavitelovy smrti, pak není omezena řada, ve které po sobě svěřenští nástupci budou následovat.²⁴⁰ Omezení spočívá v tom, že jsou-li za svěřenské nástupce určeny osoby, které v okamžiku smrti zůstavitele ještě neexistovaly, a to ani jako nasciturus, pak toto svěřenské nástupnictví zaniká, jakmile pozůstalost získá první svěřenský nástupce z těch, kteří nežili v době zůstavitelovy smrti.²⁴¹

Takto povolaný dědic se dostává do zvláštního postavení, neboť jen na zůstaviteli záleží, zda povolaný dědic jako vlastník zůstavitelova majetku bude mít právo s nabytým dědictvím volně nakládat nebo bude vlastníkem s právy a povinnostmi pouhého poživatele.²⁴²

Role svěřenského nástupce může odpadnout z několika možných důvodů. Předně přestane existovat v případě, kdy není již žádný ze svěřenských nástupců (nedožil se nebo je nezpůsobilý),²⁴³ anebo nedojde k situaci, pro kterou byl svěřenský nástupce ustanoven. I v této oblasti není zůstavitelova vůle zcela neomezená, naopak se zde projevuje striktní omezení svobody v podobě doby platnosti svěřenského nástupnictví. Trvání svěřenského nástupnictví je totiž časově omezeno,²⁴⁴ neboť uplynutím sta let od zůstavitelovy smrti zaniká.²⁴⁵ Zůstavitel tak může ovlivňovat osud svého majetku nanejvýše po tuto dobu, bez ohledu na to, že ve své závěti výslovně určí delší dobu trvání. Svěřenské nástupnictví zaniká i tehdy, když je povolán pro dědice nemajícího pořizovací způsobilost z důvodu omezené svéprávnosti nebo nedostatku věku a následně tento přední povolaný dědic pořizovací

²³⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 52.

²³⁷ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 50-51.

²³⁸ Více v MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3, s. 92.

²³⁹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všeherd, 1937. s. 49.

²⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 377.

²⁴¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 136.

²⁴² BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 204, nebo SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 52.

²⁴³ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všeherd, 1937. s. 51.

²⁴⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 287.

²⁴⁵ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 204.

způsobilost získá.²⁴⁶ Nakonec stejně jako v případě obecného náhradnictví i svěřenské nástupnictví pozbývá platnosti v situaci, kdy je svěřenský nástupce zřízen pro potomka zůstavitele v době, kdy potomek nemá žádného svého potomka a následně se potomkovi podaří zajistit si své potomstvo způsobilé dědit.²⁴⁷

Sami autoři NOZ zvažovali, zda vůbec tento institut uvést v život, když Eliáš ve svých publikacích z roku 2001 a 2003 konstatoval, že svěřenské nástupnictví nebude obnoveno, protože omezuje vlastníka, komplikuje vlastnické vztahy a může přinést i jiné komplikace.²⁴⁸ Podle mého názoru institut dědické substituce může najít své opodstatnění v případě, kdy chce zůstavitel povolat za dědice např. své malé dítě, osamělého seniora, mentálně postiženou osobu.²⁴⁹ Neustanoví-li zůstavitel takovým dědicům svěřenského nástupce, osud zůstavitelovy pozůstalosti by byl nepředvídatelný a možná i naprosto v rozporu s přáním zůstavitele. Mohlo by se totiž stát, že se takový dědic nikdy nenabude pořizovací způsobilost. Nebude-li mít za celý svůj život žádného svého příbuzného, který by po ní dědil alespoň v rámci zákonné posloupnosti, automaticky připadne pozůstalost státu.²⁵⁰ Naopak bude-li mít své zákonné dědice, tak šance zákonných dědiců zdědit majetek bude velmi pravděpodobná, z čehož plyne riziko, že jejich zájem na smrti osoby, po které by měli dědit, značně vzroste.²⁵¹ Proto je-li úmyslem zůstavitele především zachovat alespoň jeho pozůstalost v soukromé sféře, nejlépe v kruhu rodinném, pak mám za to, že využití tohoto institut je zcela na místě.

Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že i kdyby dědic povoláný spolu se svěřenským nástupcem nabyl majetek zůstavitele jen jako jeho poživatel, tak se v průběhu jeho života pochopitelně pozůstalost do značné míry smísí s majetkem, který povoláný dědic získal vlastním přičiněním. Následně, až bude chtít využít svého práva pořídít o svém vlastnictví pro případ smrti, tak bude sám omezen zůstavitelovou vůlí, která se samozřejmě musí respektovat. Nastane tak situace, že tento budoucí zůstavitel bude omezen v rozhodování o svém majetku, který v té době již nebude považovat za majetek zůstavitele předchozího. A právě omezování volnosti zůstavitele při pořizování na případ smrti je v rozporu se současnou právní úpravou. V tomto ohledu jsem nucena se přiklonit na stranu dědiců, nikoliv podpořit svévoli zůstavitele.

²⁴⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 52.

²⁴⁷ Shodně Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 378, nebo SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 52-53.

²⁴⁸ Shodně ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska...*, s. 206, nebo ELIÁŠ, Karel. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97.

²⁴⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 136.

²⁵⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 287.

²⁵¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 376.

5 Forma závěti

Jednou z nejdůležitějších podmínek pro platnost závěti je dodržení zákonem stanovené formy. Zůstavitel má možnost volby z několika forem závěti, jež mu zákon nabízí. Důsledkem takto různorodé právní úpravy, co se forem závěti týče, je nejen rozšíření zůstavitelovy volnosti v jeho volbě podoby závěti, ale i rozšíření okruhu osob, které by za určitých okolností pořídít o svém majetku na případ své smrti ani nemohly.

Již OZO vyžadoval k platnosti závěti dodržení určité formy.²⁵² Tehdy se rozeznávaly mimořádné a řádné formy závěti.²⁵³ Řádné závěti se dále dělily na závěti soukromé a veřejné.²⁵⁴ Za soukromé závěti se považovaly závěti holografické a alografické, jejichž obsah, způsob pořízení a právní účinky se velmi podobají současné právní úpravě. OZO také umožňoval, aby zůstavitel pořídil závěť ústně, kdy projevil svou poslední vůli před třemi svědky.²⁵⁵ Mezi veřejné závěti patřily závěti soudní, jež mohly být učiněny písemně, kdy zůstavitel pouze předal soudu závětní listinu a prohlásil, že jde o jeho poslední vůli. Také bylo možné učinit před soudem poslední pořízení ústní formou, kdy zůstavitel nadiktoval svou poslední vůli do protokolu.²⁵⁶ Další veřejnou závětí bylo poslední pořízení notářské, kdy notář sepsal o projevu zůstavitele listinu, tzv. notářský akt, anebo ve formě podobné soudní závěti.²⁵⁷ Mimořádné testamenty dle OZO představovaly skupinu závětí privilegovaných, mystických a společných, u nichž byly značně zjednodušeny formální náležitosti při naplnění zákonem stanovených důvodů. Pokud jde o privilegované závěti, právě tyto byly inspirací pro zavedení privilegovaných závětí do dnešní právní úpravy. Zahrnovaly všechny závěti pořízené za mimořádných okolností na námořních plavbách, v místech morových či jiných epidemií, anebo testamenty vojenské učiněné na válečných výpravách či válečných lodích.²⁵⁸ Mystické testamenty představovaly určité zjednodušení v tom smyslu, že zůstavitel pouze odkázal na dříve sepsanou listinu, jež splňovala všechny náležitosti závěti a jako taková byla nadále považována za závěť.²⁵⁹ Společnou závětí mohli testovat pouze manželé nebo snoubenci, a to jak ve všech písemných formách, tak i ve veřejné ústní formě.²⁶⁰ Zvlášť se právní úprava věnovala poslední vůli nemocných umístěných v ústavech, kteří sice na jednu

²⁵² DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 494-495.

²⁵³ TILSCH, Emanuel. *Rakouské právo dědické*. Praha: Věšhrd, 1904. s. 24.

²⁵⁴ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Věšhrd, 1937. s. 22.

²⁵⁵ DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 494-495.

²⁵⁶ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Věšhrd, 1937. s. 28.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 29.

²⁵⁸ DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let...*, s. 495 a s. 503.

²⁵⁹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Věšhrd, 1937. s. 34.

²⁶⁰ TILSCH, Emanuel. *Rakouské právo dědické*. Praha: Věšhrd, 1904. s. 58.

stranu mohli testovat bez jakýchkoliv formalit, avšak chtěli-li věnovat něco ze svého majetku ve prospěch pracovníků ústavu, museli dodržet přísnější požadavky na platnost závěti.²⁶¹

Naproti tendencím obsaženým v OZO se SOZ vypořádal s touto problematikou velice stručně. V této úpravě byly zachovány písemné závěti holografické a alografické, ale také závěti učiněné úředním zápisem, a to zprvu před soudem i před notářem, později pouze před notářem.²⁶² Ve znamení tehdejší ideologie byly zrušeny všechny druhy privilegovaných závětí.²⁶³ Vymizela možnost učinit závěť ústně.²⁶⁴ Také došlo k zániku možnosti sepsat společnou závěť manželů, a to s odůvodněním, že manželství již není zakládáno z finančních důvodů a z důvodu zajištění zisku po smrti jednoho z manželů,²⁶⁵ a že právě tato forma jen omezuje svobodu projevu pozdější vůle jednoho z manželů.²⁶⁶

Následný OZ se na začátku jeho účinnosti držel zavedeného zjednodušení, jelikož formy závěti zůstaly omezeny.²⁶⁷ Počítalo se pouze s holografickou závětí a závětí ve formě notářského zápisu. Forma alografické závěti a specifická závěť pořízená osobou, která nemůže číst nebo psát, nebyla akceptována s odůvodněním, že takové formy nemohou zabránit případným sporům o platnost závěti.²⁶⁸ Až novelou OZ provedenou roku 1991, jež reagovala na tehdejší demokratické změny ve společnosti, došlo k opětovnému rozšíření několika forem závěti.²⁶⁹ Znovu se obnovila forma alografické závěti, a to i pro osoby, které nemohou číst nebo psát.²⁷⁰

Jelikož se nová právní úprava snaží odstranit veškerá omezení zakotvená SOZ a OZ, vrací se proto k různorodým formám závěti dle OZO. Pokud jde o dělení závětí na základě jejich forem, udržuje se rozdělení na závěti pořízené soukromě a veřejně, tedy formou soukromé a veřejné listiny.²⁷¹ Podle prostředku vyjádření obsahu závěti je lze také členit na písemné a ústní.²⁷² Písemná forma je povinná u všech závětí s výjimkou privilegovaných závětí.²⁷³ Naproti tomu ústní forma je přípustná pouze u privilegovaných závětí.²⁷⁴

²⁶¹ TILSCH, Emanuel. *Rakouské právo dědické*. Praha: Všehrad, 1904. s. 54-55.

²⁶² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 46 a s. 53.

²⁶³ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 33-34.

²⁶⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 46.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 42.

²⁶⁶ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 105.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 123.

²⁶⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 76

²⁶⁹ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo...*, s. 125.

²⁷⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 81.

²⁷¹ ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska...*, s. 204.

²⁷² SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 57.

²⁷³ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 482.

²⁷⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 57.

5.1 Holografická závěť

Za nejrozšířenější a nejjednodušší formu závěti se pokládá holografická závěť.²⁷⁵ Ve srovnání s právní úpravou v OZ zůstal obsah ustanovení zabývající se touto formou závěti téměř beze změny.²⁷⁶ V tomto případě nejsou stanoveny obtížné podmínky, které musí zůstavitel dodržet k zajištění platnosti závěti. Zůstavitel celou svou závěť sepíše vlastní rukou a vlastnoručně takovou listinu podepíše, a to vše beze svědků. Závěť lze sepsat pouze psacími potřebami, nikoliv technickými pomůckami. Je samozřejmostí, že text závěti musí být čitelný, protože jinak by bylo nemožné zjistit skutečný obsah zůstavitelovy poslední vůle.²⁷⁷

Jelikož u této formy závěti nejsou požadovány speciální náležitosti a obřadnosti, které by zůstavitel musel při tvorbě závěti dodržet, mohla by má kritika této formy závěti spočívat pouze v mé obavě, zda si bude zůstavitel při pořizování závěti skutečně uvědomovat všechny důsledky spojené s tímto jednáním. Kromě této výhrady spatřuji jen samé výhody, neboť není nutné obtěžovat jiné osoby, aby s pořizováním pomohli či byli přítomni. Navíc náklady na pořizování jsou minimální.

5.2 Alografická závěť

Postup při pořizování alografické závěti²⁷⁸ spočívá v tom, že zůstavitel svou poslední vůli nenapíše vlastní rukou, ale použije k tomu jakékoliv technické prostředky, tedy psací stroj nebo počítač s tiskárnou, nebo závěť vlastnoručně sepíše kterákoliv osoba odlišná od zůstavitele.²⁷⁹ Zůstavitel pak musí výslovně prohlásit, nikoliv pouze projevit²⁸⁰ či jen konkludentně vyjádřit,²⁸¹ že závětní listina obsahuje jeho poslední vůli, a to vše před dvěma současně přítomnými svědky.²⁸² Závětní listina se stane platnou okamžikem, kdy ji zůstavitel vlastnoručně podepíše.²⁸³

Postup vzniku alografické závěti je modifikován pro ty zůstavitele, kteří jsou smyslově omezeni a nemohou se dorozumívat běžným způsobem. V takovém případě se vyžaduje

²⁷⁵ NOZ, § 1533.

²⁷⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 131.

²⁷⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 58.

²⁷⁸ NOZ, § 1534 a násl.

²⁷⁹ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 159.

²⁸⁰ Podle § 476b zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, musel zůstavitel výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Dle rozhodnutí SJ 93/2000: „Zůstavitelův projev vůle, že listina obsahuje jeho poslední vůli, je učiněn výslovně tehdy, jestliže pomocí jakýchkoliv slovních výrazů, popřípadě i obvyklých znamení, před svědky projeví způsobem nevzbuzujícím pochybnosti to, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“

²⁸¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 21 Cdo 3332/2009 ze dne 14. 12. 2011 (C 106663): „Projev vůle učiněný zůstavitelem při vyhotovování alografní závěti, podle kterého listina obsahuje jeho vůli, musí být učiněn výslovně; pouhé konkludentní vyjádření ke vzniku platné závěti nepostačuje.“

²⁸² SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 58.

²⁸³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

naplnění mnohem komplikovanějších a přísnějších podmínek.²⁸⁴ Zůstavitel se smyslovým postižením, který nemůže číst nebo psát, vyjádří obsah své poslední vůle před třemi současně přítomnými svědky.²⁸⁵ Listina je následně přednesena zvláštním způsobem dorozumívání. O způsobu dorozumívání rozhoduje zůstavitel s tím, že všichni svědci musí být schopni tento způsob dorozumívání vnímat a pochopit. Stejným způsobem dorozumívání následně zůstavitel prohlásí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.²⁸⁶ Obdobným způsobem pořizuje i osoba nevidomá.²⁸⁷

Tato oblast právní úpravy zůstává až na některé zvláštní pojmy totožná s právní úpravou obsaženou v OZ.²⁸⁸ Změna spočívá v pojmu znakové řeči, protože takovou řeč nelze použít při dorozumívání s hluchoslepy osobami. Z tohoto důvodu se pojem znaková řeč nahradil širším pojmem zvláštní způsob dorozumívání, čímž se mají na mysli dorozumívací prostředky neslyšících i hluchoslepých osob.²⁸⁹

5.2.1 Podpis a datum v závěti

Podpis zůstavitele je nezbytnou náležitostí obsahu závěti holografické i alografické.²⁹⁰ Navíc u holografické závěti musí být tento podpis bezpodmínečně vlastnoruční.²⁹¹ Při posledním pořízení ve formě alografické závěti by měl být podpis také vlastnoruční, ale ne vždy je to možné. Za předpokladu, že zůstavitel je schopen seznámit se s obsahem závěti pomocí přístrojů či speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, zůstavitel sám listinu podepíše. Není-li v jeho schopnostech a možnostech se ani podepsat, udělá na závětní listině rukou nebo jiným způsobem vlastní znamení místo svého podpisu, a to před alespoň dvěma svědky.²⁹²

Pokud jde o podobu podpisu, doporučuje se, aby se zůstavitel podepsal celým svým jménem a příjmením, případně také rodným jménem. Oproti dosavadním právním úpravám je zde zůstavitelova volnost určitým způsobem rozšířena, neboť může formulovat svůj podpis

²⁸⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

²⁸⁵ SRNS 2932/2004: „Při pořízení alografní závěti postupem podle § 476c obč. zák. je nezbytné, aby všichni tři svědkové úkonu závěti, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle; při sepisu listiny; při jejím přečtení; při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli a při podpisu svědků.“

²⁸⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 59.

²⁸⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1263.

²⁸⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 382.

²⁸⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 484.

²⁹⁰ KARHANOVÁ, Martina. Podpis, jeho forma a umístění, aneb podpis jako podstatná náležitost právních úkonů (zejména závěti) ve světle judikatury. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 20, s. 720.

²⁹¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 57.

²⁹² KARHANOVÁ, Martina. Podpis, jeho forma a umístění, aneb podpis jako podstatná náležitost právních úkonů (zejména závěti) ve světle judikatury. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 20, s. 723.

také pouze uvedením svého rodinného nebo příbuzenského vztahu k dědicům. Někoho může napadnout, že je zcela přirozené, aby se zůstavitel takto podepsal, protože členové rodiny se přece běžně oslovují rodným jménem nebo příbuzenským vztahem.²⁹³ Ovšem minulé právní úpravy takové uvolnění zásadně nedovolovaly. Podle OZO nebyl podpis označením „Tvůj otec“ či „Tvoje manželka“ tolerován.²⁹⁴ Naprosto ve stejném smyslu se vyjadřoval SOZ²⁹⁵ a také dle OZ se podpis v takové podobě jednoduše za podpis nepovažoval, i když takové označení bylo v praxi dosti časté.²⁹⁶ V tomto případě je zřejmé, že logické myšlení a přirozenost zvítězili a zůstavitel už není omezen v tom, jak by se měl ve své závěti podepsat.

Co se týče uvedení **data** pořízení závěti, i v této oblasti přináší NOZ značné uvolnění pro zůstavitele. Doposud totiž dle SOZ²⁹⁷ a OZ²⁹⁸ bylo uvedení data v závěti nezbytnou náležitostí pro zachování platnosti závěti. Dnes však i závěť bez uvedení data může zůstat platnou za předpokladu, že z obsahu závěti lze obecně dovodit, kdy byla závěť pořízena.²⁹⁹

5.3 Veřejná závěť

Veřejnou závěť³⁰⁰ může pořídit obecně každý. Nejčastěji je však využívána osobami, které mohou platně pořizovat pouze v této formě.³⁰¹ Obligatorně musí tuto formu využít zůstavitel starší 15 let, který dosud nenabyl svéprávnosti, a také osoby omezené ve svéprávnosti soudním rozhodnutím.³⁰² Veřejnou závěti mohou pořizovat samozřejmě osoby nevidomé nebo osoby se smyslovým postižením, které nemohou číst nebo psát,³⁰³ anebo osoby, které se nemohou podepsat ani učinit vlastní znamení jako podpis.³⁰⁴

Závěti ve formě veřejné listiny má zákon na mysli konkrétně formu notářského zápisu.³⁰⁵ Nejedná se však o jediný způsob, jak by mohla veřejná závěť vzniknout. Právní úprava počítá i s možností jiného zápisu, který by byl považován za veřejnou listinu.³⁰⁶ Pojem veřejná listina je pravděpodobně použit proto, že se tím zákonodárce nechtěl zaměřit pouze na

²⁹³ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 58.

²⁹⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 18.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 48.

²⁹⁶ KARHANOVÁ, Martina. Podpis, jeho forma a umístění, aneb podpis jako podstatná náležitost právních úkonů (zejména závěti) ve světle judikatury. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 20, s. 722.

²⁹⁷ SOZ, § 541.

²⁹⁸ OZ, § 476 odst. 2.

²⁹⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 482.

³⁰⁰ NOZ, § 1537 a násl.

³⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 382.

³⁰² ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

³⁰³ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 59.

³⁰⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 483.

³⁰⁵ SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 3.

³⁰⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 131.

formu notářského zápisu, ale chtěl nejspíše ponechat prostor i pro jiné zápisy s právní silou veřejných listin pro případ, že by došlo ke změně právní úpravy. Příkladem by mohlo být prohlášení do protokolu před soudem, jak to bylo možné podle právní úpravy OZO.³⁰⁷ Nebo se pomýšlí na advokátní zápis, který může být v budoucnu pokládán za listinu veřejnou.³⁰⁸

Za značnou výhodu této formy závěti považují zákonem uloženou povinnost, aby se osoba mající na starost sepsání veřejné listiny přesvědčila, zda zůstavitel projevuje svou poslední vůli s rozvahou, vážně a bez donucení.³⁰⁹ Závěť ve formě veřejné listiny také zaručuje vyšší míru jistoty a snížení rizika budoucích sporů při projednávání dědictví, neboť se závětní listiny ukládají do notářské úschovy.

5.4 Privilegovaná závěť

Mělo by být pravidlem, že se závěť sepisuje v klidu, s rozvahou a většinou v domnění, že ještě zůstaviteli zbývá mnoho času, než bude jeho závěť realizována. V životě člověka však mohou nastat zcela nečekané situace, kdy není možné či je to velmi obtížné pořídit závěť standardním způsobem a splnit tak všechny podmínky pro její platnost.³¹⁰ Zákonodárce na tyto situace pamatoval a prohloubil svobodu zůstavitele v tom smyslu, že mu umožnil rozhodovat se o osudu svého majetku i v takto nenadálých a neovlivnitelných situacích,³¹¹ a pro tyto případy stanovil povinnost dodržet pouze velmi mírné požadavky na platnost závěti a zároveň i na vlastnosti svědků.

Dnešní právní úprava privilegovaných závětí³¹² se inspiruje OZO a vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1938. Tento institut dnes není zcela totožný, protože byl ovlivněn také právní úpravou nejruznějších evropských států.³¹³ I přesto, že jsou privilegované závěti zcela obvyklé ve většině právních řádů dnešního světa, u nás byly z našeho právního řádu odstraněny účinností SOZ.³¹⁴ Důvodová zpráva k tomu uváděla, že se preferuje dědění ze zákona, a zároveň se tento zákoník tvoří pro období mírového budování socialismu.³¹⁵ Privilegované závěti se tak vrací do naší právní úpravy po více než šedesáti

³⁰⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 285.

³⁰⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 131.

³⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 485.

³¹⁰ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

³¹¹ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 205.

³¹² Nazývané též jako závěti s úlevami. NOZ, § 1542 a násl.

³¹³ ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 28.

³¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 130.

³¹⁵ ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 41.

letech.³¹⁶ Při práci na OZ nebo při obsáhlé novele OZ v roce 1991 se na tento institut pohlíželo jako na zcela zbytečný a neprobíhaly tehdy ani žádné odborné diskuze, dle kterých by se o jejich znovuzavedení alespoň uvažovalo.³¹⁷

Podle NOZ může zůstavitel učinit své poslední pořízení v **ústní formě** za předpokladu, že se v daný okamžik nachází v důsledku mimořádné události v patrném a bezprostředním ohrožení života, anebo na místě, kde je následkem nenadálé události běžný společenský styk ochromen. Současně v dané chvíli nelze po zůstaviteli rozumně požadovat, aby pořídil závěť v jakékoliv jiné formě.³¹⁸ Jelikož možnost využít tuto formu závěti byla zavedena teprve nedávno, není momentálně snadné dopředu posoudit, v jakých situacích budou privilegované závěti uplatňovány a jaké konkrétní mimořádné události měl zákonodárce na mysli. Zahraniční kodexy soukromého práva napovídají, že se mimořádnými událostmi mají na mysli zejména dopravní závěry, epidemie, válečné události, katastrofy, boje, nakažlivé nemoci a další nepředstavitelné události.³¹⁹ Podle Karhanové půjde pravděpodobně o situace tísně, která hrozí či může hrozit smrtí jednoho nebo několika lidí.³²⁰ A podle Piechowiczové zde spadají také povodně, důlní závaly, různé automobilové či jiné nehody, které se v médiích objevují téměř denně.³²¹ Další podmínkou pro platnost ústní závěti je povinnost vyjádřit poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky.³²²

Zvláštní skupinu privilegovaných závětí představují poslední pořízení učiněné před starostou obce, velitelem letadla nebo námořního plavidla. Takovým se přiznává vlastnost veřejné listiny. **Starostovi obce**, na jejímž území se zůstavitel nachází, je svěřeno oprávnění zaznamenat poslední vůli zůstavitele, pokud vyvstane důvodná obava, že zůstavitel zemře dříve, než by byl schopen pořádit veřejnou závěť, tedy za součinnosti notáře. Záznam o poslední vůli musí starosta učinit za přítomnosti dvou svědků.³²³ Tato možnost pořizovat za spoluúčasti starosty je praktická především v menších obcích, např. v horských oblastech, kde přítomnost notáře je ojedinělá, ale starosta je v každé obci.³²⁴

Jestliže vyvstane vážný důvod a zůstavitel se bude nalézat na palubě námořního plavidla nebo letadla, může zůstavitel svou poslední vůli pořádit před **velitelem** takového

³¹⁶ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

³¹⁷ ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 41.

³¹⁸ Tamtéž, s. 41.

³¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 384.

³²⁰ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 162.

³²¹ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 205.

³²² SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 60-61.

³²³ ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 41.

³²⁴ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 205.

dopravního prostředku, popř. jeho zástupcem, a to za spoluúčasti dvou přítomných svědků.³²⁵ Bude zajímavé sledovat, zda bude tato forma hojně využívána, protože zatím není na našem území zaregistrovaná žádná námořní obchodní loď.³²⁶

Podobně mají možnost pořídit závěť vojáci nebo jiné osoby podřízené ozbrojeným silám v dobách ozbrojeného konfliktu či při vojenských operacích. Musí tak učinit za přítomnosti dvou svědků a před **velitelem vojenské jednotky**, důstojníkem nebo jinou osobou s vyšší vojenskou hodností.³²⁷ Frekvence využívání této formy závěti by nemusela být zcela ojedinělou vzhledem k tomu, že se několik set českých vojáků v současné době účastní vojenských misí v zahraničí.³²⁸

Všechny druhy privilegovaných závětí mají časově omezenou platnost za předpokladu, že překážka pomine, zůstavitel přežije a bude mít možnost pořídit závěť zcela běžným způsobem.³²⁹ Lhůta pro uplynutí se však liší. Pro privilegované závěti soukromé je stanovena doba 2 týdnů platnosti. Privilegované závěti, které se považují za veřejné listiny, pozbývají platnosti po uplynutí 3 měsíců ode dne jejich vzniku.³³⁰ Obě tyto lhůtu nezačnou běžet a neběží, pokud sice mimořádná událost zanikne a zůstavitel ji přežije, ale stále nebude moci pořídit závěť ve formě veřejné listiny.³³¹

Je zcela pochopitelné, že si člověk nechce představovat katastrofické scénáře, ve kterých je ohrožen jeho život a jeho šance na záchranu je mizivá. S jistotou můžu říci, že v takových okamžicích bych rozhodně nemyslela na to, abych ještě stihla pořídit závěť. V současné době nedisponuji velkými majetky, tudíž necítím potřebu ho v rámci závěti nějakým způsobem rozdělovat mezi mé milované. Jenže když zapojím fantazii, ve které figuruje bohatý člověk, který se do život ohrožující situace dostal důsledkem jednání svého vraha, kterému by mělo připadnout celé jeho bohatství, pak se možnost vytvořit novou závěť a tím vyloučit jeho vraha z nabytí dědictví jeví jako velice užitečná. Samozřejmě za předpokladu, že zůstavitel má povědomí o totožnosti svého vraha a má fakticky možnost závěť učinit. A nelze vždy spoléhat na zákonnou ochranu zůstavitele prostřednictvím institutu dědické nezpůsobilosti, neboť ne vždy vyjde pravda o vrahovi najevo. Tak či onak, zavedení privilegovaných závětí do právní úpravy představuje obrovský průlom v oblasti dědického

³²⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 62.

³²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 385.

³²⁷ ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 41.

³²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 386.

³²⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 132.

³³⁰ ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 41.

³³¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 63.

práva a velké rozšíření zůstavitelových oprávnění. Bude zajímavé sledovat využití tohoto institutu v praxi.

5.5 Závěť pořízená ve zdravotnickém nebo sociálním zařízení

Specifickou právní úpravu obsahuje NOZ ohledně závětí učiněných ve zdravotnickém nebo sociálním zařízení.³³² Na rozdíl od právní úpravy privilegovaných závětí, zde NOZ přináší spíše omezení svobody zůstavitele. Hned na úvod považují za nutné podotknout, že tato zvláštní úprava závětí je v rámci systematiky zákona zařazena zcela mimo oddíl zabývající se formami závětí. Nejedná se tedy o jednu z forem závěti ani taková závěť nespadá do skupiny privilegovaných závětí.

Rozhodne-li se zůstavitel pořídit závěť ve formě soukromé listiny v okamžiku, kdy se nachází v péči zdravotnického či sociálního zařízení nebo jiným způsobem přijímá jejich služby, a současně za svého dědice chce povolat osoby, které spravují či vlastní toto zařízení nebo jsou v něm zaměstnání, pak by taková závěť byla neplatná bez ohledu na konkrétní okolnosti pořízení.³³³ Důvodem pro toto omezení zůstavitelovy volnosti je obava z možného ovlivňování zůstavitele, zneužívání dobromyslnosti osob závislých na péči druhých, anebo rozdílného zacházení s příjemci péče v důsledku odmítnutí slíbit určité plnění svému pečovateli. Z opačného pohledu by se však dalo říci, že se tímto způsobem i chrání svoboda zůstavitele, neboť některé osoby snadněji podléhají otevřenému nebo skrytému nátlaku a následně by to mohlo ovlivnit obsah jejich poslední vůle. Stačí si totiž představit situaci, kdy se člověk chystá podstoupit nebezpečný lékařský zákrok ohrožující jeho život a v takové napjaté situaci pořídí o svém majetku tím způsobem, že vše po jeho smrti získá jeho lékař. Nejenže se po lékařském zákroku zůstavitel oprostí od silného stresu z obavy o svůj život a od vděku směřující k lékaři, tudíž snadno změní názor na to, že jeho majetek měla získat jemu téměř neznámá osoba, ale také by to mohla být silná motivace pro lékaře záměrně pokazit jeho lékařský zákrok a dostat se tak ke svému dědictví rychleji.³³⁴

Zcela bez omezení a bez ohledu na jiné okolnosti může zůstavitel nacházející se v takové situaci platně pořizovat pouze ve formě veřejné závěti. Důvodem je skutečnost, že při veřejné závěti se osoba, která poskytuje při sepisování součinnost, přesvědčí, že projev poslední vůle se skutečně děje s rozvahou, vážně a bez donucení. V jiné formě, než ve formě veřejné listiny, může zůstavitel platně pořizovat pouze za předpokladu, že se sice nachází v takovém zařízení, ale vzhledem k jeho zdravotnímu stavu a všem ostatním okolnostem

³³² NOZ, § 1493.

³³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 369.

³³⁴ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVA, Lucie. *Nový občanský zákoník...*, s. 202-203.

může reálně pořizovat ve formě veřejné listiny. Totožně zůstává závěť platná, jestliže je následně zůstavitel z péče propuštěn a současně má již možnost pořídit ve formě veřejné listiny, i když tak neučinil.³³⁵

Zpočátku jsem si myslela, že toto zákonné omezení pořizovací svobody zůstavitele nacházejícího se v péči takového zařízení je naprosto v rozporu s dnešní koncepcí podporující zůstavitelovu volnost. Avšak po zamyšlení se nad důvody zavedení takového omezení zastávám názor, že je tato korekce zcela oprávněná, neboť je vedena úmyslem ochránit zůstavitele od nemorálního nátlaku a zneužívání jeho současného zdravotního či psychického stavu.

³³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 369.

6 Zrušení závěti

Jak již bylo zmíněno na počátku pojednání o závěti, závěť je odvolatelným projevem vůle.³³⁶ Jestliže může zůstavitel učinit poslední pořízení, tak je mu samozřejmě dáno oprávnění svou poslední vůli také změnit a zrušit. Zůstavitel má na výběr několik možností, jak svou závěť nebo jen některou její část kdykoliv zrušit.³³⁷

Jako u mnohých jiných institutů dědického práva, tak i v oblasti způsobů zrušení závěti vychází současná právní úprava z OZO.³³⁸ Stejně tak se způsoby zrušení závěti až na některé výjimky shodují s právními úpravami SOZ³³⁹ a OZ.³⁴⁰ Dnešní právní úprava byla fakticky přejata z minulé právní úpravy OZ s tím rozdílem, že v současné době se způsoby zrušení závěti v zákoně blíže specifikovali³⁴¹ a je jim věnována větší pozornost, protože právě nedostatečná pozornost byla předmětem časté kritiky.³⁴²

6.1 Odvolání a zničení závěti

Zůstavitel může svou závěť zrušit tak, že si pořídí novou nebo ji odvolá. Odvolání lze provést několika způsoby. Z důvodu větší jistoty může zůstavitel zvolit **prohlášení o odvolání** závěti, které vyžaduje jeho výslovný projev ve formě předepsané pro pořízení závěti.³⁴³ Tímto se má na mysli pouze obecně v takové formě, která je přípustná dle zákona a je nutná pro platnost závěti. Zůstavitel nemusí zvolit naprosto stejnou konkrétní formu, v jaké byla pořízena konkrétní závěť, kterou chce zůstavitel odvolat.³⁴⁴ Odvolat lze jak závěť celou, tak její jednotlivá ustanovení. Odvoláním se může zrušit konkrétní závěť pořízená v minulosti nebo všechny dřívější závěti.³⁴⁵

Druhý způsob spočívá v odvolání závěti mlčky, kdy zůstavitel svou písemnou závětní listinu obsahující jeho poslední vůli fakticky **zničí**.³⁴⁶ Není totiž nic jednoduššího než listinu, kterou má zůstavitel k dispozici, spálit, roztrhat, popřípadě celý text přeškrtnout. Tím se dává

³³⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 288.

³³⁷ NOZ, § 1575 a násl.

³³⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 39-40.

³³⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 66-67.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 89-90.

³⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 392-393.

³⁴² ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*. 2003, č. 5, s. 97.

³⁴³ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo...*, s. 66.

³⁴⁴ BEDNÁŘ, Václav. Zrušení závěti. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 41-42.

³⁴⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1299.

³⁴⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 497.

velmi jasně najevo neřídit se nadále touto poslední vůlí.³⁴⁷ Jednání zůstavitele nebude považováno za zrušení závěti, pokud zůstavitel vytvořil několik stejnopisů své závěti a zničí pouze jeden z nich, nebo zničí sice všechny stejnopisy, ale učiní tak pouze omylem či nešťastnou náhodou. Stejně bude vyhodnocena situace, kdy závětní listinu zničila osoba odlišná od zůstavitele. Jestliže však zničení či ztráta závětní listiny byla způsobena neúmyslně zůstavitelem nebo úmyslně třetí osobou s tím, že o této skutečnosti zůstavitel věděl, a následně svou závěť bez odkladu neobnovil, pak z takového jednání zůstavitele nepochybně vyplývá jeho zrušovací úmysl a že tím dodatečně schvaluje zrušení závěti jako jeho skutečný projev vůle.³⁴⁸

Jak z logiky věci vyplývá, lze takto zrušit pouze tu závěť, kterou má zůstavitel k dispozici. Nepřichází proto v úvahu tento způsob zničení u závětní listiny pořízené formou notářského zápisu a uložené do úschovy notáře.³⁴⁹ Odvolání takové závěti se provede tak, že je na žádost vydána zůstaviteli z notářské úschovy a na závětní listině je vyznačena informace, že zůstavitel závěť odvolal a byl o následku odvolání poučen.³⁵⁰

6.2 Pořízení nové závěti

Není vyloučeno, že zůstavitel postupně pořídí i několik závětí za svého života, protože rodinné poměry se mění a v závislosti na tom se mohou měnit i rozhodnutí zůstavitele o určení dědiců, jejich podílů a práv vyplývajících z dědictví. Novější závěť vyjadřuje jeho pozdější rozhodnutí.³⁵¹ Tahle konkurence závětí však způsobuje, že novější závěť fakticky zrušuje starší závěť, a to bez dalšího ze zákona, i když zůstavitel starší závěť nezrušil výslovně.³⁵²

Starší závěť se zruší jen v rozsahu, ve kterém si s tou novější závětí odporuje.³⁵³ Jednotlivé závěti se totiž nemusejí zabývat celým dědictvím, naopak zůstavitel může postupně pořizovat o konkrétních částech majetku (např. v jedné závěti pořídí o zařízení nacházejícím se v bytě, v další závěti o nemovitostech, v další závěti o vkladech). V takovém případě se závěti nevyklučují, neboť mohou obstát vedle sebe. Kolize závětí se také může týkat jen

³⁴⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého...*, s. 288.

³⁴⁸ BEDNÁŘ, Václav. Zrušení závěti. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer, 2009, s. 42.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 42.

³⁵⁰ SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 3.

³⁵¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1297-1298.

³⁵² Tamtéž, s. 1298.

³⁵³ BEDNÁŘ, Václav. Zrušení závěti. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer, 2009, s. 41.

některých ustanovení v závěti, pak bude starší závěť z části platná v těch ustanoveních, které obstojí vedle novější závěti, a z části neplatná.³⁵⁴ V novější závěti může být také ustanoveno, že starší závěť zůstává i tak v platnosti, a to buď zcela, nebo jen z části, přičemž toho může být využito v situaci, kdy starší závěť neřeší osud veškerého zůstavitelova majetku.³⁵⁵

6.3 Obživení závěti

S ohledem na skutečnost, že se starší závěť zrušuje aktem pořízení novější závěti, je nutné akceptovat i opačný postup, tedy že zničení nebo odvolání novější závěti způsobuje obnovení platnosti starší závěti.³⁵⁶ Stačí v novější závěti určit, že se ta novější závěť zrušuje. Samozřejmě za předpokladu, že listinu obsahující starší závěť zůstavitel uchoval.³⁵⁷

Tato koncepce vychází z evropských standardů a také z logického lidského chápání. Zůstavitel by přece neměl být omezován vlastní novější závětí, může později změnit svůj názor a opět se vrátit ke své starší závěti.³⁵⁸ Když nahlédneme do dřívějších právních úprav, tak OZO se k obživení závěti vyjádřil podobně, kdy výslovně dovoloval obnovení platnosti starší písemné závěti, avšak neumožňoval obživení staršího ústního pořízení, neboť se předpokládalo, že na ústní pořízení zůstavitel i svědci snadno zapomenou v okamžiku, kdy je odvoláno nebo je pořízena novější poslední vůle.³⁵⁹ Pozdější OZ se k této otázce nevyjadřoval, ale z teorie i praxe jasně vyplývalo, že obživení závěti je vyloučené.³⁶⁰ Platnost dřívější závěti nebylo možné obnovit, a to ani v případě, kdy by to zůstavitel v novější závěti nebo ve svém odvolání závěti výslovně stanovil. Proto byl zůstavitel nucen, aby pořídil novější závěť s totožným obsahem jako závěť starší, a to se všemi formálními a obsahovými náležitostmi, které platná závěť vyžadovala.³⁶¹ Proti tomuto většinovému názoru teorie a praxe hlasitě brojil Bednář, který ho považoval za zcela chybný.³⁶² Já osobně se ke stanovisku Bednáře připojuji. Rodinné i majetkové vztahy se v průběhu života mohou změnit,

³⁵⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1298.

³⁵⁵ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 159.

³⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, občanský zákoník, s. 393.

³⁵⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 497.

³⁵⁸ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*. 2003, č. 5, s. 97.

³⁵⁹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. s. 42.

³⁶⁰ R 30/1982: „Byla-li závěť zrušena závětí pozdější, neobnoví se její účinnost tím, že pozdější závěť byla pak odvolána nebo byla zničená listina, na níž byla závěť napsána.“

³⁶¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1298.

³⁶² Blíže k důvodům nesouhlasu viz BEDNÁŘ, Václav. Zrušení závěti. In WINTEROVÁ, Alena; DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 44-47, nebo BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 90.

tudíž i zůstavitel by měl mít možnost změnit své postoje vyjádřené v novější závěti a vrátit se k závěti starší, aniž by byl nucen celý proces tvorby závěti opakovat.

7 Testamentární volnost v polském dědickém právu

Právní úprava polského dědického práva je zařazena do knihy čtvrté POZ.³⁶³ V systematice tohoto zákona se zákonná dědická posloupnost nachází ještě před posloupností testamentární. V rámci testamentární posloupnosti je možné učinit poslední pořízení pouze prostřednictvím závěti. Jiné dědické tituly nejsou připuštěny.³⁶⁴

Kromě formálních a obsahových náležitostí závěti je testamentární volnost omezena také institutem **nepominutelných dědiců** mající právo na povinný díl z pozůstalosti. Podle POZ tento okruh osob tvoří zůstavitelovi potomci, manžel a rodiče.³⁶⁵ Okruh osob je tedy širší než v českém dědickém právu, což vypovídá o větší možnosti omezovat zůstavitele. Na druhou stranu se velikost povinného dílu určuje podle toho, zda je nepominutelný dědic nezletilý a zda je způsobilý k práci.³⁶⁶ K tomu také souhrn všech povinných dílů nesmí překročit určitý rozsah celého dědictví.³⁶⁷ Zůstavitel může nároky nepominutelných dědiců vyloučit prostřednictvím vydědění. V tomto směru je omezen tím, že musí výslovně uvést důvod vydědění.³⁶⁸

Závětí může pořídit zůstavitel s **pořizovací způsobilostí**, kterou disponuje pouze osoba plně svéprávná.³⁶⁹ Stejně jako u nás se plné svéprávnosti nabývá dosažením 18 let nebo dříve uzavřením manželství.³⁷⁰ Významnou odlišností POZ od naší právní úpravy spatřuji v tom, že osoby zbavené svéprávnosti nebo ve svéprávnosti omezené soudním rozhodnutím či v důsledku nedostatku věku jsou z pořizování závěti zcela vyloučeny a nemohou tak učinit poslední vůli v žádné přípustné formě. Takto přísně stanovené podmínky pro získání pořizovací způsobilosti totiž oproti NOZ značně omezují zůstavitelovu volnost.

Do **obsahu závěti** může zůstavitel začlenit kromě povolání dědice k celé či části pozůstalosti, také ustanovení týkající se dědické substituce, povolání vykonavatele závěti, správce pozůstalosti,³⁷¹ anebo zříditi odkaz. Zůstavitel může svému dědici či odkazovníku uložit příkaz k určitému jednání nebo opomenutí jednání. Takový příkaz se však nesmí týkat omezení práva pozůstalého manžela a jiných osob blízkých na bydlení v bytě zůstavitele po

³⁶³ PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. *Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136.

³⁶⁴ POZ, čl. 926.

³⁶⁵ NIEZBECKA, Elżbieta. *Prawo spadkowe w zarysie*. Lublin: Verba, 2000. s. 77-78.

³⁶⁶ PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. *Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136.

³⁶⁷ Komisję Europejską Program JLS 2007-2013. *Dziedziczenie w Europie*. [online]. successions-europe.eu, 10. 5. 2012 [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné na <<http://www.successions-europe.eu/pl/poland/topics>>.

³⁶⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 112.

³⁶⁹ POZ, čl. 944.

³⁷⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 103.

³⁷¹ POZ, čl. 959, 986, 987.

určitou dobu od jeho smrti.³⁷² Rozporuplnou právní úpravu obsahuje POZ v oblasti zabývající se podmínkami a doložením času v závěti. Na jednu stranu se vylučuje vložit tyto vedlejší doložky do obsahu závěti, ale v zápětí dodává, že dědic takto povolán nezíská své dědictví, pokud bude ze zůstavitelovy vůle nebo z okolností vyplývat, že bez splnění vedlejší doložky si zůstavitel takového dědice povolát nepřál.³⁷³

Polské dědické právo nabízí zůstaviteli výběr z několika **forem závětí**, které lze dělit na běžné a zvláštní, anebo na soukromé a veřejné.³⁷⁴ **Běžné závěti** zahrnují závěti holografické, alografické a závěti pořízené notářským zápisem.³⁷⁵ Holografickou závěť musí zůstavitel napsat vlastní rukou a vlastnoručně ji podepsat. Podoba podpisu není přesně stanovena. Stačí, že podpisem zůstavitel nevyvolá pochybnost o jeho totožnosti, tudíž se může podepsat i označením rodinného vztahu. Obvykle by závěť měla obsahovat i datum sepsání závěti, ale jeho absence neznamena bez dalšího neplatnost závěti.³⁷⁶ Mezi obvyklé závěti se také řadí závěť pořízená notářským zápisem, která je zároveň veřejnou závětí.³⁷⁷ Při tvorbě této závěti není potřeba splňovat žádné zvláštní požadavky.³⁷⁸ U těchto dvou forem závětí je zřejmá značná podobnost s právní úpravou NOZ. Naopak forma alografické závěti je pojata zcela odlišně. Považuje se za závěť veřejnou, neboť se pořizuje před úřední osobou a dvěma současně přítomnými svědky.³⁷⁹ Průběh jejího vzniku podléhá striktním formálním požadavkům. Využití této formy závěti je vyloučeno u osob hluchých a němých, protože nejsou schopné svou poslední vůli potvrdit.³⁸⁰ Při srovnání alografické závěti s formami závěti dle NOZ přirovnala bych ji spíše k privilegované závěti ústní učiněné před starostou obce.

Do skupiny **zvláštních závětí** spadají závěti ústní, závěti pořízené na palubě letadla či lodi a závěti vojenské. Ústní závěť zůstavitel pořizuje před třemi současně přítomnými svědky. Zároveň musí být splněna podmínka, že se zůstavitel nachází v situaci značně ohrožující jeho život nebo v takové situaci není možné nebo velice obtížné pořídit závěť v obvyklé formě.³⁸¹ Při pořizování závěti na palubě letadel či námořních plavidel není zapotřebí, aby se zůstavitel nacházel v situaci ohrožující jeho život. Předpokládá se totiž, že takové cestování je samo o sobě nebezpečné. Stejně jako podle NOZ musí zůstavitel svou

³⁷² PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. *Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136.

³⁷³ POZ, čl. 962.

³⁷⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 104.

³⁷⁵ Komisej Europejską Program JLS 2007-2013. *Dziedziczenie w Europie*. [online]. successions-europe.eu, 10. 5. 2012 [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné na <<http://www.successions-europe.eu/pl/poland/topics>>.

³⁷⁶ NIEZBECKA, Elżbieta. *Prawo spadkowe w zarysie*. Lublin: Verba, 2000. s. 69-70.

³⁷⁷ PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. *Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136.

³⁷⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 106.

³⁷⁹ POZ, čl. 951.

³⁸⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 106-107.

³⁸¹ NIEZBECKA, Elżbieta. *Prawo spadkowe w zarysie*. Lublin: Verba, 2000. s. 73-74.

poslední vůli vyjádřit před velitelem letadla či lodi, popř. jeho zástupcem. Tomuto jednání musí asistovat dva současně přítomní svědci.³⁸² Vojenskou závětí se POZ nezabývá, její právní úpravu přenechává zvláštnímu právnímu předpisu.³⁸³ Tuto formu závěti mohou využít pouze osoby podřízené polské armádě, a to v období válečných konfliktů. Poslední vůli zůstavitel buď nadiktuje vojenskému soudci anebo dvěma svědkům.³⁸⁴ Bez ohledu na konkrétní formu zvláštní závěti pozbývají platnosti uplynutím 6 měsíců od ukončení překážky znemožňující dodržet obvyklou formu závěti.³⁸⁵

Zůstavitel může svou závět' **zrušit** tak, že si pořídí závět' novou s odlišným obsahem. Závět' lze zrušit také faktickou likvidací samotným zůstavitelem, nebo provedením takových změn v závěti, že se tím stane z části nebo zcela neplatnou, např. přeškrtnutím textu.³⁸⁶ Oproti NOZ v polském dědickém právu není přípustné obživení závěti. I když bylo toto téma předmětem častých diskuzí v rámci odborné polské veřejnosti, nakonec bylo soudem rozhodnuto, že jednou zrušená závět' zůstává zrušenou a zůstavitel se k jejímu obsahu již nemůže vrátit.³⁸⁷

Pokud bych měla odpovědět na otázku, zda polské dědické právo poskytuje větší míru testamentární volnosti oproti právní úpravě v českém OZ, pak by má odpověď byla jednoznačně kladná. Pokud bych však měla srovnat právní úpravu POZ s naším NOZ nelze tak jednoznačně odpovědět. I když polské občanské právo zatím neprošlo velkou rekonstrukcí jako naše právo občanské, jejich současná právní úprava je na velmi podobné úrovni jako právní úprava obsažená v NOZ, který je u nás účinný teprve krátkou dobu. Stejný rozsah svobody zůstavitele spatřuji v pojetí dědického práva respektující zůstavitelovu vůli, v oprávnění vložit do obsahu závěti téměř jakékoliv jeho přání, a z hlediska forem závěti má zůstavitel mnoho možností včetně pořízení privilegované závěti. Na druhou stranu POZ dovoluje nabytí dědictví pouze na základě zákona nebo závěti, okruh nepominutelných dědiců je oproti naší právní úpravě dosti rozsáhlý, pořizovat závětí je dovoleno pouze osobám plně svéprávným, a není připuštěno obživení závěti v případě zrušení závěti novější. Navíc v rámci POZ je zákonná dědická posloupnost upravena na prvním místě. Všechny tyto aspekty výrazně naznačují, že naše právní úprava v NOZ je o mnoho více zaměřena na zůstavitelovu volnost a jeho oprávnění než právní úprava v POZ.

³⁸² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 109.

³⁸³ POZ, čl. 954.

³⁸⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 109-110.

³⁸⁵ PĚCHA, František. *Stručný pohled na polské dědické právo. Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136.

³⁸⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární...*, s. 111.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 110.

8 Závěr

Za cíl mé práce jsem si stanovila vymezit, jak široká je testamentární volnost zůstavitele podle současné právní úpravy, a jaké jsou její projevy konkrétně ve vztahu k závěti. V rámci své práce jsem také zjišťovala rozsah testamentární volnosti zůstavitele podle právních úprav účinných v naší minulosti. Na základě získaných informací se jednoznačně ukázalo, že současná právní úprava poskytuje zůstaviteli oproti předešlým právním úpravám obrovskou svobodu. Nejvíce se v rozsahu nynější testamentární volnosti podobala právní úprava obsažená v OZO. Přestože tato úprava byla velkou inspirací pro dnešní NOZ, při jejich srovnání jsem vyzorovala, že nynější NOZ je v poskytování oprávnění zůstaviteli o trochu odvážnější. Naopak právní úprava SOZ se naprosto odcizila od pojetí prosazující zůstavitelovu svobodu a zadusila veškeré snahy o uplatňování práv zůstavitele. V podobném smyslu pokračovalo dědické právo dle OZ, a ani velká novelizace OZ roku 1991 nepomohla k lepší realizaci zůstavitelových oprávnění. Rozsah testamentární volnosti zůstavitele tak zůstal dosti zúžený. Poté se mnoho významných představitelů odborné veřejnosti vyjádřilo, že je nezbytné provést v právním odvětví dědického práva zásadní změny. Já se k jejich stanovisku bezpochyby přikláním.

Až NOZ přinesl obrovské rozšíření testamentární volnosti a značné uvolnění zůstavitelovy svobody. V obecné rovině je současné dědické právo k zůstaviteli velice benevolentní, neboť může využít mnohá oprávnění, která mu umožňují naložit s jeho vlastnictvím pro případ smrti podle jeho uvážení, a to v zásadě bez ohledu na žijící pozůstalé. Projevy takové zůstavitelovy volnosti se prolínají celou právní úpravou závěti. Oprávnění učinit své poslední pořízení je poskytnuto co nejširšímu okruhu osob, neboť v postavení zůstavitele se mohou nacházet i osoby omezené ve svéprávnosti z důvodu nedostatku věku nebo na základě soudního rozhodnutí. Jakmile je zůstavitelem vyjádřena jeho poslední vůle, která by nemusela být pro všechny zúčastněné jednoznačně pochopitelná, a bylo by proto třeba ji určitým způsobem vyložit, zákon pro tyto situace používá speciální interpretační pravidla. Tyto pravidla berou v úvahu všechny okolnosti při tvorbě závěti a směřují zásadně k tomu, aby zůstavitelova vůle byla vykládána pouze v jeho prospěch a aby byla zachována platnost jeho závěti.

Obrovské rozšíření zůstavitelovy volnosti lze spatřit v jeho možnostech vložit téměř cokoli do obsahu jeho závěti. Zůstavitel může svou pozůstalost věnovat osobě, která zatím ještě nebyla ani počata, jakékoliv právnické osobě, která ani k okamžiku smrti zůstavitele nebyla založena, anebo nějaké blíže nespecifikované skupině osob. V rozdělení pozůstalosti

se zůstaviteli také nekladou žádné překážky. Pokud v tomto směru zapomene něco upravit, zákon se bude snažit vyřešit takovou situaci především ke spokojenosti zůstavitele. Kromě povolání dědiců a rozdělení pozůstalosti lze do obsahu závěti pojmout různorodé vedlejší doložky, které vyjadřují zůstavitelovy poslední přání. Jestliže zůstavitel chce, aby jeho vnuk vystudoval prestižní vysokou školu, motivuje ho k tomu prostřednictvím uložení podmínky v závěti. Pokud má zůstavitel v úmyslu poskytnout svůj majetek některému z dědiců až dosáhne určitého věku, protože má za to, že bude o něco moudřejší a s majetkem tak naloží hospodárněji, pak povolá takového dědice s doložením času. Touží-li zůstavitel po posmrtné slávě, přikáže svým dědicům uspořádat výstavu jeho děl nebo dobročinnou sbírku na jeho počest. Takto povolání dědicové by měli být silně motivováni vidinou majetku, který tak získají z pozůstalosti. Nicméně obává-li se zůstavitel, že jeho poslední přání nebudou ze strany dědiců či odkazovníků zcela respektovány, může preventivně povolat vykonavatele závěti, který zkontroluje splnění všech jeho posledních přání. Stejně tak může zůstavitel určit správce pozůstalosti, který se postará o majetkovou stránku pozůstalosti tak, aby se jmění náležející do pozůstalosti zbytečně nezmenšovalo. Zůstavitel si také může uvědomovat, že v důsledku různých okolností, ať už zcela nepředvídatelných nebo naopak ovlivnitelných rozhodnutím samotného dědice, se může stát, že dědic povoláný zůstavitelem dědictví nenabude. A právě na tyto situace má zůstavitel možnost se připravit tak, že svému dědici určí dědice náhradního. Podobně je zůstavitel oprávněn věnovat svůj majetek konkrétnímu dědici a zároveň mu uložit povinnost tento majetek přenechat jiné osobě, jestliže nastane konkrétní událost předvídatelná zůstavitelem. S těmito oprávněními si lze představit nespočet variací, jak může zůstavitel rozhodovat o svém vlastnictví ještě dlouhou dobu po jeho smrti a manipulovat tak s osudem nejen svého majetku, ale i s jeho budoucími vlastníky.

Vzhledem k nové právní úpravě forem závěti si zůstavitel může vybrat z několika forem závěti a pořídít závěť i za splnění velmi jednoduchých podmínek. Při sepisování holografické závěti se zůstavitel spoléhá jen sám na sebe a kromě vlastnoručnosti není nutné dodržet jiné požadavky. Pořídít alografickou závěť je pro zůstavitele také docela jednoduché, a to i když se nemůže dorozumívat zcela běžným způsobem. Obě tyto formy závěti musí zůstavitel opatřit svým podpisem, který však může nést i označení zůstavitele jeho rodinným vztahem. Datum pořízení závěti již není obligatorní náležitostí závěti, jejíž absence by bez dalšího způsobovala neplatnost závěti. Dále může zůstavitel využít formu veřejné závěti, kterou lze zatím zřídít pouze za součinnosti notáře, ale do budoucna se zákon nebrání i jiným způsobům pořízení. Forma privilegovaných závětí představuje v naší právní úpravě zcela novou oblast pro uplatnění zůstavitelovy svobody. Zůstaviteli je tak umožněno vyjádřit svou

poslední vůli za určitých předpokladů i v ústní formě. V obecné rovině lze shrnout, že s ohledem na dřívější právní úpravu se formální požadavky na platnost závěti buď zachovaly ve stejném měřítku, nebo byly značně oslabeny ve prospěch zůstavitele.

Jestliže se změnila životní situace zůstavitele a ten si rozmyslí svá rozhodnutí zahrnutá do závěti, může svou závěť jednoduše zrušit. Zůstavitel buď výslovně prohlásí, že konkrétní závěť považuje za zrušenou, anebo takovou závětní listinu fakticky zlikviduje. Nic zůstaviteli nebrání, aby pořídil závěť novou. A jelikož se rozhodnutí zůstavitele mohou měnit velice často, je zůstaviteli také umožněno, aby se vrátil k závěti, kterou již jednou vytvořil, ale následně ji zrušil.

Na druhou stranu je nutné upozornit na některá omezení, která testamentární volnost určitým způsobem ohraničují. Předně nelze opominout jedno z nejpodstatnějších zásahů do zůstavitelovy svobody v podobě nepominutelných dědiců. S tímto omezováním zůstavitelovy vůle zásadně nesouhlasím, protože smyslem takové právní úpravy je jen ochrana pozůstalých osob. Konkrétně ve vztahu k závěti musí zůstavitel disponovat pořizovací způsobilostí, aby vůbec mohl vyjádřit svou poslední vůli. V tomto směru považuji za zcela neadekvátní narušení zůstavitelovy svobody případ, kdy zůstaviteli není dovoleno rozhodovat o polovině jeho majetku, jestliže byl omezen ve svéprávnosti např. z důvodu přílišného požívání alkoholu. Nezbytným požadavkem pro pořizování závěti je také osobní jednání zůstavitele bez možnosti nechat se zastoupit. Dále zákon výslovně stanovuje, že se v obsahu závěti nemohou objevit vedlejší doložky zjevně obtěžující dědice či odkazovníky, doložky nesrozumitelné nebo zjevně odporující veřejnému pořádku. Také není možné akceptovat zůstavitelovy podmínky pro získání dědictví týkající se manželství osoby obtížená. Jelikož institut manželství považuji za zcela osobní záležitost, takovou korekci zůstavitelových oprávnění vítám. Nakonec je pořizování závěti určitým právním jednáním, a proto musí zůstavitel i při tomto právním jednání dodržet všechny formální náležitosti. V tomto směru nemám výhrady, protože mám za to, že zákon požaduje splnění formálních náležitostí závěti jen za účelem předcházení budoucím sporům o platnost závěti.

Ve srovnání naší právní úpravy s polským dědickým právem lze nalézt podobnost v tom smyslu, že polská právní úprava respektuje a prosazuje zůstavitelovu svobodu a vůli. Nicméně jsem nucena kriticky zhodnotit tu skutečnost, že přestože se toto pojetí uplatňuje v polském dědickém právu o mnoho delší dobu než u nás, tak spatřuji v našem dědickém právu o něco silnější a častější projevy zůstavitelovy volnosti než v dědickém právu polském.

Závěrem lze shrnout, že téměř všechny uvedené možnosti a oprávnění, které zůstaviteli pomohou realizovat jeho poslední přání, považuji za správná, neboť v závěti se řeší

především osud jeho majetku a naplnění jeho poslední vůle. Naopak na konkrétní omezení zůstavitelovy volnosti pohlížím v jistém smyslu nerozhodně. V zásadě však v současné právní úpravě převažují pouze ty zákonná omezení, jejichž účelem je ochrana samotného zůstavitele a respektování jeho poslední vůle. Z výše uvedených důvodů se momentálně ztotožňuji s právní úpravou dědického práva týkající se závěti. Do budoucna však nelze odhadnout, jaké následky bude mít tato nová právní úprava v praxi. Já doufám, že převážně pozitivní.

Seznam použitých zdrojů

Monografie, učebnice, komentáře

1. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s. ISBN 978-80-7380-292-9.
2. BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
3. BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2.
4. BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 507 s. ISBN 80-7179-590-9.
5. DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 687 s. ISBN 978-80-7357-753-7.
6. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 315 s. ISBN 978-80-7478-013-4.
7. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008. 2 sv. ISBN 978-80-7201-687-7.
8. ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001. 302 s. ISBN 8072013130.
9. FIALA, Roman a kol. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006. 494 s. Přehledy judikatury; sv. 31. ISBN 80-7357-182-X.
10. HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 197 s. ISBN 978-80-210-5063-1.
11. JANKŮ, Martin a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 331 s. ISBN 978-80-7400-516-9.
12. KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V.: Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všehrd, 1937. 158 s.
13. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.
14. NIEZBECKA, Elżbieta. *Prawo spadkowe w zarysie*. Lublin: Verba, 2000. 2004 s.

15. SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7201-931-1.
16. SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. 104 s.
17. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 308 s. ISBN 978-80-7357-466-6.
18. TILSCH, Emanuel. *Rakouské právo dědické*. Praha: Všehrd, 1904. 183 s.

Odborné články a sborníky

1. BEDNÁŘ, Václav. Zrušení závěti. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocťa Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 41-47. ISBN 978-80-7357-432-1.
2. DOBEŠOVÁ, Lenka. Dědická smlouva, aneb „staronový dědický titul“. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 292-298.
3. ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 16-29.
4. ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, č. 5, s. 97. [online]. beck-online.cz, květen 2014 [cit. 29. 5. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqgnpwc3s7gvpvg5dsl44to&groupIndex=3&rowIndex=0&conversationId=1063650>>.
5. ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 41. [online]. beck-online.cz, květen 2014 [cit. 29. 5. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqhfpwc3s7gjpvg5dsl42dc&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=635391>>.
6. ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 632-637.
7. HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 283-286.
8. KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 157-194.
9. KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*, 2006, roč. 12, č. 5, s. 141-172.

10. KARHANOVÁ, Martina. Podpis, jeho forma a umístění, aneb podpis jako podstatná náležitost právních úkonů (zejména závěti) ve světle judikatury. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 20, s. 719-723.
11. KOLMAN, Petr. Vydědění. *Rekodifikace & Praxe*, 2014, roč. 2, č. 3, s. 2-4.
12. KUKLÍK, Jan. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) v československém právu 1918-1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 111.
13. LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 25-26.
14. MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3, s. 92-93.
15. MIKEŠ, Jiří, ŠVESTKA, Jiří. Nad novou institucí správce dědictví. *Právní rozhledy*, 2005, č. 2, s. 2. [online]. beck-online.cz, květen 2014 [cit. 29. 5. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqgvpxa4s7gjpgx5dsl5uws&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=633634>>.
16. MUZIKÁŘ, Ladislav. K některým otázkám postavení nezletilých a počatého dítěte (nascitura) v dědickém právu hmotném. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové*. Praha: Aspi – Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 349-358. ISBN 978-80-7357-432-1.
17. PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2. [online]. beck-online.cz, květen 2014 [cit. 29. 5. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgnpxe3s7hfpxg5dsl4za&groupIndex=2&rowIndex=0&conversationId=633276>>.
18. PAVELKA, Jan, TITLBACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační noviny*, 2013, č. 5, s. 4. [online]. beck-online.cz, květen 2014 [cit. 29. 5. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgnpxe3s7gvpvg5dsl42a&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=633482>>.
19. PĚCHA, František. K otázce smluvního zřeknutí se dědického práva, pořizování vzájemných závětí a uzavírání dědických smluv. *Ad Notam*, 2001, roč. 7, č. 1, s. 18-19.

20. PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. *Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136. [online]. beck-online.cz, květen 2014 [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembqgjpwc3s7gzpxg5dsl4ytgnq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=959291>>.
21. SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku). *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 3. [online]. beck-online.cz, červen 2014 [cit. 15. 6. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgnpwc3s7grpxg5dsl4zq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=104446>>.
22. SIKSTOVÁ, Světlana. Správce dědictví – persona grata či non grata? *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 2, s. 73-76.
23. ŠEŠINA, Martin. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2012, č. 3, s. 3. [online]. beck-online.cz, červen 2014 [cit. 15. 6. 2014]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrptembrgjpwc3s7gnpxg5dsl4zq&groupIndex=1&rowIndex=0&conversationId=349147>>.

Právní předpisy a jiné

1. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
2. Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný občanský zákoník ve znění k 1.1.1904
3. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění k 25. 10. 1950
4. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 14. 6. 2012
5. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon ze dne 23. 5. 1964, občanský zákoník polský, ve znění pozdějších předpisů
7. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, květen 2014 [cit. 22. 5. 2014]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/texty-zakonu/>>.

Judikatura

1. Vážný 1605, Nejvyšší soud Československé republiky, R II 135/22 ze dne 4. 4. 1922.
2. Vážný 3639, Nejvyšší soud Československé republiky, R VI 21/24 ze dne 19. 3. 1924
3. Vážný 8712, Nejvyšší soud Československé republiky, R I 968/28 ze dne 15. 2. 1929
4. Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. I ÚS 546/2003
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 15/1985

6. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 61/1986
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 56/1991
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 21 Cdo 3332/2009 ze dne 14. 12. 2011
9. R 30/1982
10. R 49/1984
11. R 75/2005
12. SRNS 2932/2004
13. SJ 93/2000

Internetové zdroje

Komisię Europejską Program JLS 2007-2013. *Dziedziczenie w Europie*. [online]. successions-europe.eu, 10. 5. 2012 [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné na <<http://www.successions-europe.eu/pl/poland/topics>>.

Shrnutí a klíčová slova

Ve své práci se věnuji testamentární volnosti zůstavitele ve vztahu k závěti. Nastiňuji konkrétní projevy zůstavitelovy volnosti a jeho oprávnění podle NOZ. Také tuto zůstavitelovu volnost srovnávám i s volností zůstavitele podle starších právních úprav. Zaměřuji se na oprávnění zůstavitele pouze ve vztahu k závěti jako jednoho z nejpoužívanějších dědických titulů v rámci testamentární dědické posloupnosti. Rozebírám možnost zůstavitele zahrnout do obsahu své závěti téměř jakékoliv přání a ovlivnit tak osud jeho majetku podle jeho vůle. Poté se zabývám formami závěti, ze kterých má zůstavitel na výběr, a popisuji různé způsoby zrušení závěti. V rámci celé práce také poukazuji na různé požadavky a omezení, které současná právní úprava zůstaviteli ukládá, čímž dochází k omezování jeho testamentární volnosti. Na závěr se zabývám problematikou zůstavitelovy volnosti ve vztahu k závěti podle polské právní úpravy.

Klíčová slova

Testamentární volnost, zůstavitel, závěť, poslední vůle, pozůstalost, dědic, pořizovací způsobilost, obsah závěti, podmínka, doložení času, příkaz, správce pozůstalosti, vykonavatel závěti, dědická substituce, formy závěti, zrušení závěti.

Summary

In my thesis I deal with testamentary freedom of the testator in relation to the testament. I describe specific manifestations of testamentary freedom and authorization of the testator according to new Civil Code. I compare present testamentary freedom with his freedom by earlier legislation. I focus on the authority of the testator in relation to the testament as one of the most popular titles in succession within testamentary succession. I explain the possibility of the testator to include in the contents of the testament almost any desire to influence the fate of his property according to his will. Then I deal with the forms of the testament, of which the testator can choose and I describes various methods of revocation of the testament. As part of the thesis I demonstrate different requirements and limitations that current legislation requires the testator, thereby limiting the testamentary freedom. In conclusion, I deal with the issue of testamentary freedom of the testator in relation to the testament according to the Polish law.

Key words

Testamentary freedom, testator, testament, last will, inheritance, inheritor, testamentary capacity, content of testament, condition, time-conditioned, order, administrator of inheritance, executor of testament, inheritance substitution, forms of testaments, revocation of testament.